

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Ткаченко Анни Петрівни

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

«Механізм забезпечення ліквідності банку»

072 Фінанси, банківська справа та страхування

(Банківська справа)

Студентки 4-го курсу

А.П.Ткаченко

(підпис)

групи ФБСз-61с

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____

(підпис)

Керівник (стр.викладач,к.е.н.)

Л.Д.Павленко

(підпис)

Суми – 2020 рік

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ»

студента групи ФБСз-61с Ткаченко Анни Петрівни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи: високий рівень невизначеності операційного середовища діяльності банків, внутрішня вразливість внаслідок короткострокового характеру джерел фондування, незбалансованості активів та пасивів за сумами та строками, значної доларизації банківських балансів, зумовлюють необхідність удосконалення механізму забезпечення ліквідності банків України.

Мета кваліфікаційної роботи: розвиток науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».

Об'єкт дослідження: ліквідність банку як його системна характеристика. Предмет дослідження: механізм забезпечення ліквідності банку на сучасному етапі розвитку банківської системи України.

Основний результат роботи полягає в розвитку науково-методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування й реалізації механізму забезпечення ліквідності, що базується на висновках та результатах проведеного аналізу ліквідності банківської системи, ПАТ КБ «ПриватБанк» та факторів, що чинили вплив на її рівень.

Ключові слова: ліквідність банку, фактори впливу на ліквідність банку, механізм забезпечення ліквідністю банку, аналіз ліквідності банку, нормативи ліквідності банку.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 59 сторінках, з яких список використаної літератури із 41 найменувань. Робота містить 9 таблиць, 9 рисунків, а також 5 додатків.

Рік захисту роботи – 2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
д. е.н., професор
_____ І. О. Школьник

«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
(Банківська справа)»

студенту 4-го курсу групи ФБСз-61с

Ткаченко Анни Петрівни

1. Тема роботи: «Механізм забезпечення ліквідності банку»
затверджена наказом по СумДУ № __ від «__» _____ 20__ року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: розвиток науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».
4. Об'єкт дослідження: ліквідність банку як його системна характеристика. 5. Предмет дослідження: механізм забезпечення ліквідності банку на сучасному етапі розвитку банківської системи України.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
I	Теоретичні основи формування механізму управління ліквідністю банку	
II	Практичні аспекти забезпечення ліквідності в ПАТ КБ «ПриватБанк»	

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра:

- дослідити теоретичні аспекти визначення сутності та видів ліквідності банку;
- систематизувати фактори впливу на ліквідність банку;
- узагальнити науково-методичні підходи до формування механізму управління ліквідністю банку;
- провести аналіз ліквідності банківської системи та ПАТ КБ «ПриватБанк»;
- удосконалити методичний підхід до розрахунку рівня ризику ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «__» _____ 2020 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____

Завдання до виконання одержав _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	8
1.1 Теоретичні аспекти визначення сутності та видів ліквідності банку	8
1.2 Фактори впливу на ліквідність банку	12
1.3 Науково-методичні підходи до формування механізму управління ліквідністю банку	18
2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ В ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	25
2.1 Аналіз ліквідності банківської системи України.....	25
2.2 Механізм забезпечення ліквідності в ПАТ КБ «ПриватБанк» та його результативність.....	33
2.3 Удосконалення методичного підходу до розрахунку рівня ризику ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк»	41
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
Додаток А Фактори впливу на ліквідність банку	483
Додаток Б Теоретичний підходи трактування категорії «механізм управління»	56
Додаток В Функції управління ліквідністю банку як взаємодія методів управління.....	57
Додаток Г Контрольна функція управління ліквідністю банку, та вимоги щодо її реалізації.....	58
Додаток Д Структуризація високоякісних ліквідних активів в національній та іноземній валютах	59

ВСТУП

Ліквідність є системно важливою характеристикою функціонування банку, яка визначає його здатність виконувати ощадно-капіталотворчу, кредитно-інвестиційну та платіжно-розрахункову функції на належному рівні, не створюючи загрози для стійкості банківської системи.

Водночас, високий рівень невизначеності операційного середовища діяльності банків, внутрішня вразливість внаслідок короткострокового характеру джерел фондуювання, незбалансованості активів та пасивів за сумами та строками, значної доларизації банківських балансів, зумовлюють необхідність удосконалення механізму забезпечення банків України.

Мета кваліфікаційної роботи – розвиток науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму забезпечення ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».

Досягнення цієї мети зумовила необхідність постановки та вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні аспекти визначення сутності та видів ліквідності банку;
- систематизувати фактори впливу на ліквідність банку;
- узагальнити науково-методичні підходи до формування механізму управління ліквідністю банку;
- провести аналіз ліквідності банківської системи та ПАТ КБ «ПриватБанк»;
- удосконалити методичний підхід до розрахунку рівня ризику ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».

Об'єктом дослідження є ліквідність банку як його системна характеристика. Предметом дослідження є механізм забезпечення ліквідності банку в сучасних умовах функціонування банків України.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія, абстрагування та конкретизація (для

вивчення сутності понять «ліквідність банку», «механізм забезпечення ліквідності банку»; систематизації факторів впливу на ліквідність банку, визначення складових механізму забезпечення ліквідності банку, систематизації інструментарію забезпечення ліквідності банку); порівняльний, статистичний, графічний та табличний (при аналізі ліквідності банківської системи та ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк»); формалізацію (при визначенні ризику втрати ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк»).

Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорії банківської справи, фінансового менеджменту банку, аналізу банківської діяльності.

Інформаційно-фактологічну базу написання кваліфікаційної роботи сформували наукові праці з питань формування та вдосконалення механізму забезпечення ліквідності банків; нормативно-правові акти НБУ; статистичні й звітно-аналітичні дані НБУ; фінансова звітність ПАТ КБ «ПриватБанк»; нормативні документи, що використовуються при забезпеченні ліквідності в ПАТ КБ «ПриватБанк».

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1 Теоретичні аспекти визначення сутності та видів ліквідності банку

Кризові явища, які притаманні сьогодні як світовій так вітчизняній економіці змушують банки здійснювати свою діяльність в умовах збільшення ризиків. Складні макрофінансові умови в країні, збільшення напруги в конкурентному середовищі банку, загострення геополітичної ситуації та невизначеність яка притаманна сучасному економічному середовищу обумовлюють необхідність підвищити увагу до ліквідності банку (далі – ЛБ) та механізмів її ефективного управління.

Особливої уваги ЛБ, для вітчизняних науковців та практиків, набула під час кризових явищ які відбувались в фінансовому секторі економіки країни у 2014 році. Криза показала, з якою швидкістю може проявитися нестача ліквідності для банку і як швидко можуть вичерпатися джерела його фінансування, загострюючи проблему оцінки активів і достатності капіталу [1].

За таких умов ЛБ, є одним із базових критеріїв забезпечення фінансової стійкості банку, що має пряму залежить з якістю та можливістю ефективно виконувати ним свої функції. Забезпечення ЛБ є запорукою не тільки ефективного та безперебійного процесу функціонування будь-якого банку, але й банківської системи та національної економіки країни в цілому. Саме тому, побудова сучасної системи забезпечення ЛБ набуває все більшої актуальності, а її дослідження не можливе без визначення теоретичних аспектів визначення сутності та її видів.

Але не зважаючи за те, що ЛБ вважається однією з найважливіших системних характеристик діяльності будь-якого вітчизняного банку, єдиного підходу до її визначення не існує. Тому дане питання і до сьогодні залишається дискусійним як для теоретиків так і для практиків сучасності.

Підходи науковців, щодо визначення сутності дефініції ЛБ наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Сучасні підходи до визначення дефініції ЛБ [складено автором на основі: 1,2, 3, 4, 5, 6, 7]

Автор	Визначення
Стельмах В., Міщенко В.	здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Інакше кажучи, суми його грошових коштів, які можна швидко мобілізувати з інших джерел, дають змогу вчасно виконувати зобов'язання, відображені в пасиві балансу
Литвинюк М., Демиденко В.	базовий показник захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк зобов'язаний погасити свої заборгованості у найкоротший термін
Примостка Л.	здатність банку швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах
Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О	спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів їх використання
Дзюблюк О., Рудан В.	здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання та своєчасно і в повному обсязі забезпечити можливі потреби платоспроможних клієнтів у кредитних коштах за умови збереження постійної позитивної маржі між середньою вартістю наданих та залучених коштів
Путінцева Т.	здатність вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників і попит позичальників; оперативність реалізації економічних відносин; чинник їхньої фінансової спроможності; інструмент; інститут; критерій оцінки його ділової репутації; гарантія його стабільного функціонування.
Фусман О.	здатність, не порушуючи внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля, зокрема завдяки зовнішнім запозиченням

Попри неможливість узагальнення наведених підходів, щодо визначення ЛБ, можна виділити найпоширеніші точки зору:

– це можливість використання деякого активу банку як готівкових коштів або швидкого перетворення його в готівку, а також як здатність активу зберігати при цьому свою номінальну вартість незмінною;

– якісна характеристика об'єкта економічних відносин та здатність погашати свої зобов'язання в строк [8];

– співвідношення активів та пасивів або зобов'язань та засобів, якими можна їх виконати [9]

У літературних джерелах, поряд з категорією ЛБ, зустрічаються такі категорії, як: «ліквідність банківської системи (далі – ЛБС)», «ліквідність балансу банку», «ліквідність активів і пасивів». Взаємозв'язок даних категорій

наведено на рисунку 1.1.

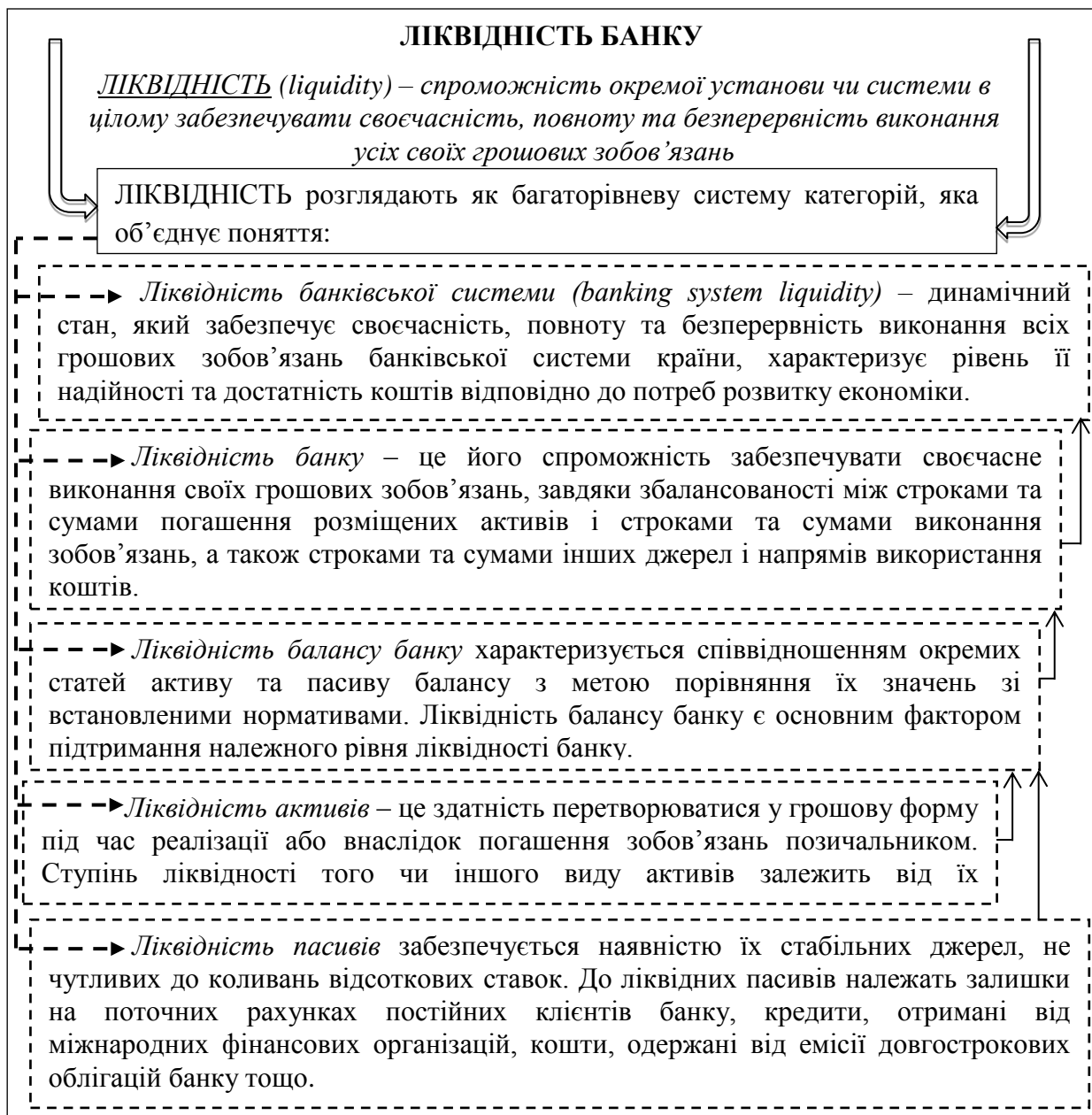

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок понять «ЛБС», «ЛБ», «ліквідність балансу», «ліквідність активів та пасивів» [складено автором на основі: 1, 5, 10, 11]

Тому, як ми бачимо на рисунку 1.1, ЛБ необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій, що об'єднує вищенаведені економічні категорії, адже вона визначає ЛБС і безпосередньо залежить від ліквідності його балансу, що формується ліквідністю активів та пасивів.

Все частіше, ЛБ асоціюють з критерієм оцінки ділової репутації банку, та гарантією стабільного функціонування банку, що матеріалізується в легкості

перетворення (продаж, реалізація) матеріальних цінностей у грошові кошти [7, 12, 13].

Розглянувши підходи до визначення категоріального апарату ЛБ, погодимось з думкою Путінцевої Т. [7], яка визначає її як спроможність банку, за потреби, мінімізувати витрати, вчасно перетворити свої активи в готівкову/ безготівкову форму для своєчасного здійснення розрахунків із клієнтами, кредиторами, контрагентами за реальними та умовними зобов'язаннями, та забезпечення нарощування кредитно-інвестиційних портфелів з урахуванням їх оптимальної структури і якості, а також, результативності й ефективності функціонування.

Сучасні взаємовідносини між банком та клієнтом орієнтуються на своєчасне повернення коштів з депозитних чи поточних рахунків, можливість використовувати кредитні кошти, нові сучасні технології та ІТ - платформи, які дозволяють швидко здійснювати розрахунки. При цьому слід пам'ятати про те, що показник ЛБ обернено пропорційний показнику дохідності банку. Отже, чим більше у банку активів у ліквідній формі, тим менше частина цих активів, які задіяні в отриманні доходів, та навпаки. Тому управлінська діяльність менеджерів банків перебуває під постійним впливом вирішення дилеми «ліквідність – дохідність» [14].

За результатами проведеного дослідження нами визначено, що ЛБ це є своєрідний стан, що характеризується спроможністю залучати в достатньому обсязі тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб, інвестувати в розвиток економіки, проводити кредиторську діяльність та розрахунки, враховуючи власний ресурсний потенціал та стратегію розвитку банку.

З метою формування механізму управління ліквідністю банку необхідною є структуризація розрізі окремих її видів, у межах яких здійснюється управління нею.

Структуризація різновидів ЛБ з урахуванням класифікаційних ознак наведено на рисунку 1.2.

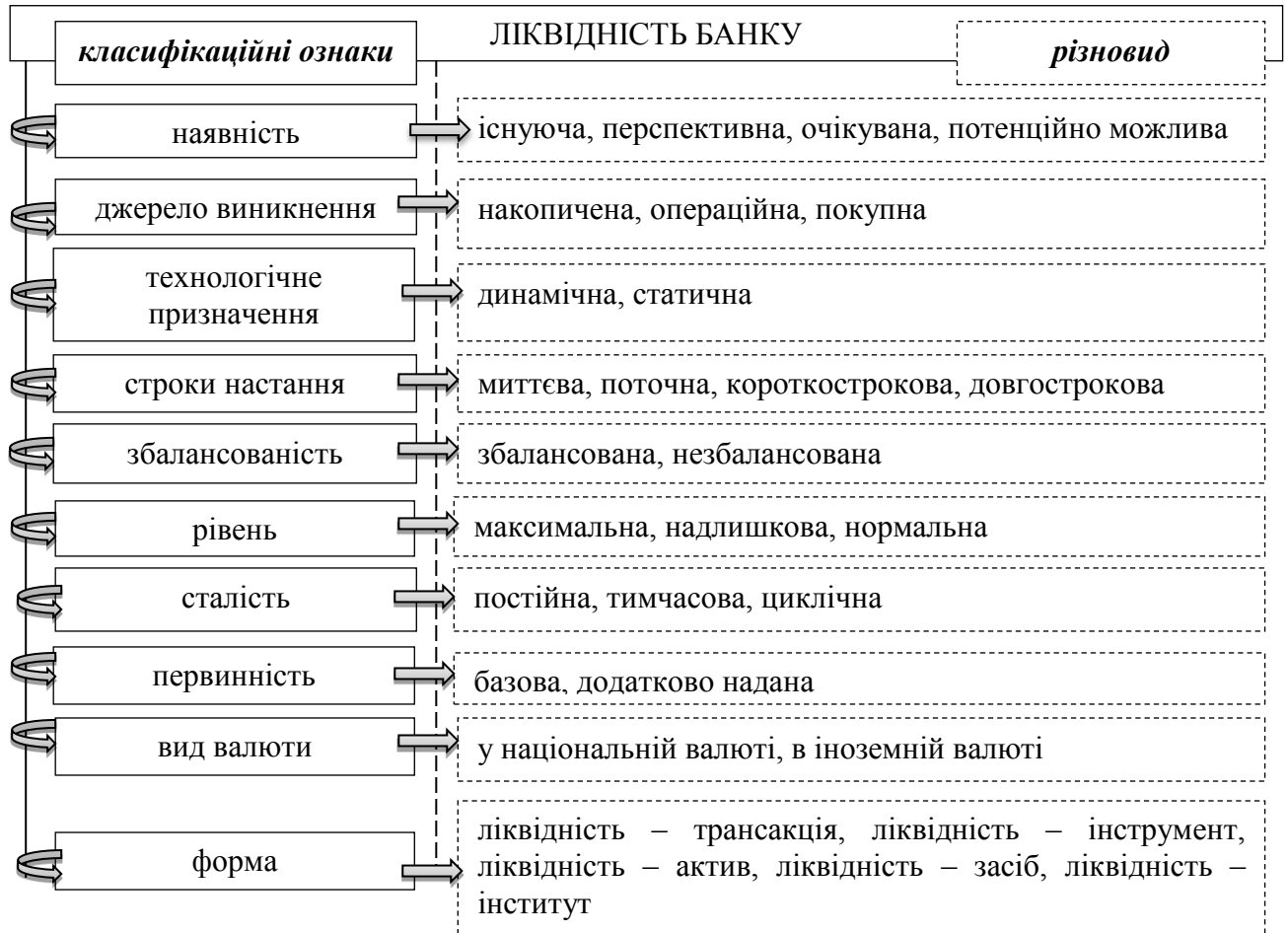

Рисунок 1.2 – Структуризація різновидів ЛБ з урахуванням класифікаційних ознак [складено автором на основі: 7, 15, 16]

Отже, за результатами дослідження нами визначено сутність категорії ЛБ як об'єкту управління, та здійснено її структуризацію з урахуванням класифікаційних ознак, що доцільно використовувати при формуванні системи управління нею.

1.2 Фактори впливу на ліквідність банку

Дисбаланси які притаманні фінансовому ринку в сучасних умовах провокують збільшення ризиків у банківському секторі, що впливають на рівень ЛБ. Підтримка достатнього рівня ліквідності залишається першочерговим завданням банку в процесі здійснення ним діяльності.

На сьогоднішній день, ЛБ залежить від ліквідності в цілому банківської системи, НБУ, рівня загальноекономічних показників країни, а також від стану міжбанківського ринку. Для забезпечення ефективної діяльності вітчизняним банкам необхідно постійно досліджувати та аналізувати фактори, які мають вплив на ЛБ, визначати джерела їх походження та наслідки. Дані фактори впливу мають різні джерела походження та наслідки впливу, а також можуть мати різну спрямованість.

Постійний моніторинг найбільш суттєвих факторів, які можуть призвести до негативних наслідків та порушення нормативів ліквідності, є першим кроком до стабільності та конкурентоспроможності будь-якого банку.

Визначення та розуміння сутності факторів впливу на ЛБС надасть можливість кожному учаснику ринку (в т.ч. банкам) більш виважено підходити до прогнозування та управління власною ліквідністю. Це надасть об'єктивні орієнтири для планування та здійснення операцій на міжбанківському ринку, визначення оптимальних потреб для участі в регулюючих операціях, які проводить НБУ [17].

За результатами проведеного ґрунтовного дослідження визначено, що єдиного підходу до структуризації факторів впливу на ЛБ в сучасній науковій літературі не сформовано. Але, переважна більшість науковців пропонують виділяти дві основні групи: фактори зовнішнього впливу на ЛБ та внутрішнього.

Досвід сформований вітчизняними та іноземними банками, говорить про те, що основним фактором, який визначає ліквідність, є тип залучених депозитів (строкові/ до запитання), їх джерела походження та стабільність. ЛБ буде залежить від змін, які відбуваються в обсязі оборотних коштів та залучених засобів, ліквідних активів банку, депозитів і активів які є чутливими до змін процентної ставки [18].

Тому, для визначення факторів впливу на ЛБ, необхідно дослідити фактори, що негативно впливають на ЛБС. Вони є більш ширшими порівняно з факторами ЛБ, але мають в певній мірі збіги. При цьому необхідно враховувати

те, що внутрішні фактори впливу на ліквідність банківської системи є, водночас, зовнішніми факторами впливу на ЛБ.

Фактори впливу на банківську ліквідність наведено на рисунку 1.3.

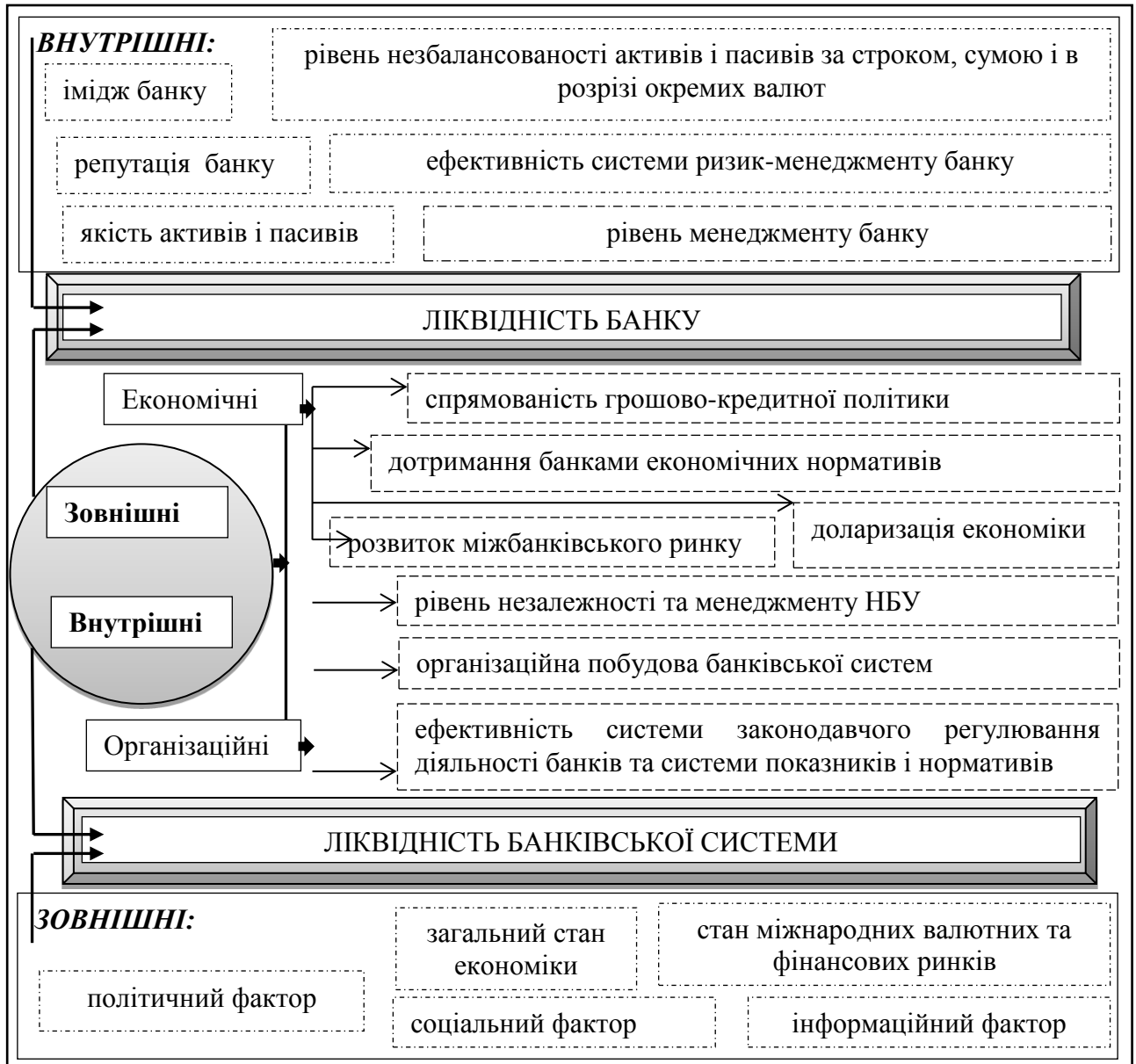

Рисунок 1.3 – Фактори впливу на ліквідність банку [узагальнено автором]

Деталізація зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на ЛБ, та їх характеристика наведена в додатку А (таблиці А.1, А.2)

Аналізуючи стан сучасної банківської системи та проблеми вітчизняних банків які виникають під час здійснення їхньої діяльності провають підвищення ступеня ризику банківських операцій.

Ліквідність банківських операцій залежить від множини факторів, які науковці пропонують розподілити на дві групи: внутрішні та зовнішні. Детальна класифікація вищезазначених факторів наведена на рисунку А.1.

Дослідивши фактори впливу та взаємозв'язок на ліквідності банківської системи та ЛБ, можемо виділити основні фактори, що призвели до проблем з ліквідністю банки України. Узагальнення науковцями [1, 18, 19, 20, та ін.] факторів впливу на ЛБ. можна поділити на зовнішні (загальні, спеціальні) та внутрішні (фінансові та нефінансові).

Основними факторами зовнішнього впливу є:

- зменшення довіри до банків та банківської системи в цілому;
- фаза економічного циклу;
- незадовільний стан економіки що сприяє збільшенню питомої ваги в кредитних портфелях банків проблемних кредитів;
- політична, економічна та соціальні політика в країні, що зменшує інвестиційну привабливість банківського сектору;
- державна регулятивна, грошово-кредитна та позикова політики НБУ.

Фактори внутрішнього впливу знаходяться під контролем менеджерів банку, а результатом, що визначає фінансовий стан банку, є якість управління ними.

До них можна віднести: розмір та імідж банку; ресурсний потенціал власників банку; динаміку чисельності клієнтської бази; якість кредитного портфеля банку; частку депозитів в структурі ресурсів банку; якість управління операційним ризиком, кредитним та ризиком репутації; якість управління активами і пасивами банку, тощо.

Враховуючи існуючі підходи щодо існуючих факторів ЛБ, пропонуємо наступну структуру факторів, що наведена на рисунку 1.4.

Вона передбачає, що зовнішні та внутрішні фактори впливу на ЛБ мають не хаотичну природу формування, є результатом впливу та взаємодії зовнішніх та внутрішніх економічних суб'єктів. Тому фактори впливу на ЛБ запропоновано розділити на три рівні.

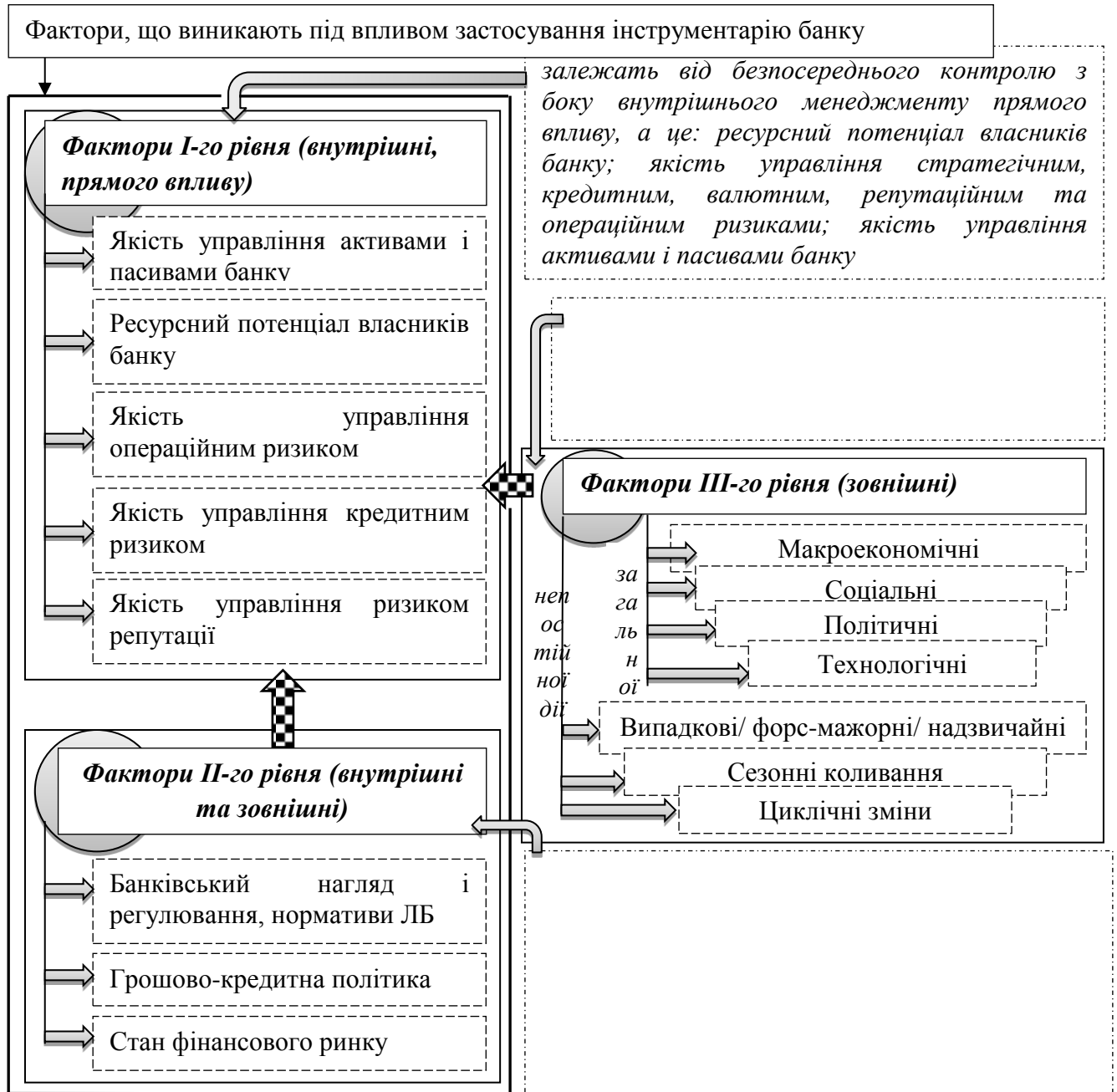

Рисунок 1.4 – Фактори впливу на ліквідність банку за рівнями управління

[джерело складено автором на основі: 19, 20]

Кожен рівень формується за принципом накопичувального підсумку, тобто, наприклад, третій рівень передбачає вплив суб'єктів 1-го та 2-го рівня, а також додаткових економічних суб'єктів [19].

Запропонований підхід до структуризації факторів ЛБ дасть можливість вчасно ідентифікувати наявні загрози та застосувати всі можливості, а також здійснювати поглиблений аналіз причин настання сприятливих чи несприятливих ситуацій.

Фактори впливу на ЛБ в залежності від впливу на неї доцільно розділити на стимулятори та де стимулятори, як це представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Фактори впливу на ліквідність банку та зазначення напрямку їх дії

Назва групи факторів	Індикатор	Напрямок дії
Внутрішні спеціальні фактори	Частка проблемної заборгованості	Дестимулятор
	Чутливість пасивів до зміни процентних ставок	Дестимулятор
	Дисбаланс активів і пасивів за строками	Дестимулятор
	Достатність резервів ліквідності	Стимулятор
	Частка зобов'язань банку в іноземній валюті	Дестимулятор
Внутрішні загальні фактори	Достатність капіталу	Стимулятор
	Низький рівень репутаційного ризику	Стимулятор
Зовнішні фактори	Політична та соціальна стабільність	Стимулятор
	Економічна стабільність та зростання	Стимулятор
	Ефективність регулювання та нагляду	Стимулятор
	Розвинений фінансовий ринок	Стимулятор
	Високий рівень економічної освіченості	Стимулятор

Отже, дослідження підходів та аналіз сутності категорії ЛБ є процесом визначення факторів, що впливають на рівень ліквідності банку в динаміці. Запропоновану класифікацію доцільно використовувати при формуванні механізму управління ліквідністю банку, зокрема для підвищення його адаптивності до умов зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Сьогодні, виявлення планових або нормативних значень ліквідності та факторів які на них мають вплив є необхідністю, що дозволить банку визначити відхилення, які можуть як в короткостроковій так і в довгостроковій перспективі негативно вплинути на діяльність банку. Дотримання та аналіз факторів впливу на ЛБ вважаються одними з основних складових механізму управління ліквідністю. Обґрунтовані методики розрахунку створюють основу для прийняття правильних управлінських рішень керівництвом банку.

Високий рівень турбулентності притаманний банківській системі України, що спостерігається за останні роки, вимагає сучасних та ефективних підходів щодо удосконалення механізму управління ЛБ, що дозволить стабілізувати як діяльність кожного окремого банку так і збалансувати вітчизняну банківську систему в цілому.

1.3 Науково-методичні підходи до формування механізму управління ліквідністю банку

У вітчизняних банків в будь-який момент часу можуть виникати проблеми з дефіцитом ліквідності, або з її надлишком, а отже попит на ліквідні кошти рідко дорівнює їх пропозиції. Недостатній рівень ЛБ, для банку матиме ряд негативних наслідків. Невиконання своїх зобов'язань перед клієнтами може призвести до ризику репутації банку, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел та погіршить фінансовий стан банку та призведе до втрати потенційного прибутку.

Для досягнення цілей управління ліквідністю банку необхідно створити ефективний механізм, сутність якого визначимо, базуючись на поняттях «механізм управління», наведених у додатку Б.

Ефективний механізм управління ліквідністю банку (далі – МУЛБ) є гарантією оптимального розподілу та використання ресурсів банку, а також впливає на фінансові результати банку. Він має включати реалізацію концепції управління ліквідністю через систему методів, розробку концепції механізму управління ліквідністю, а також прогнозування ризику ліквідності [21]. Схематично МУЛБ наведено на рисунку 1.5.

Узагальнюючи підходи науковців, під категорією МУЛБ можна розглядати як взаємозв'язок підсистем: об'єкти та суб'єкти управління ЛБ, функціональна підсистема (планування, аналіз, регулювання та контроль), підсистема забезпечення та цільова підсистема.

Узагальнення досліджень науковців дають можливість УЛБ трактувати як: «...цілеспрямований багаторівневий вплив взаємопов'язаних між собою елементів підсистем управління на кількісні та / або якісні параметри факторів, що чинять вплив на рівень ліквідності, що дає змогу банкам обмежити рівень ризику незбалансованої ліквідності та досягти максимізації прибутковості та забезпечити досягнення цілей стратегії діяльності на ринку без загрози втрати фінансової стійкості» [22].

Рисунок 1.5 – Механізм управління ліквідністю банку [розроблено автором на основі: 16, 23]

Для побудови ефективної системи УЛБ вважаємо за необхідне визначити її елементарний склад, що представлений як сукупність таких складових: об'єкт управління, суб'єкти управління (рис. 1.6) та функції управління, що реалізуються через методи управління – аналіз, планування, регулювання, контроль.

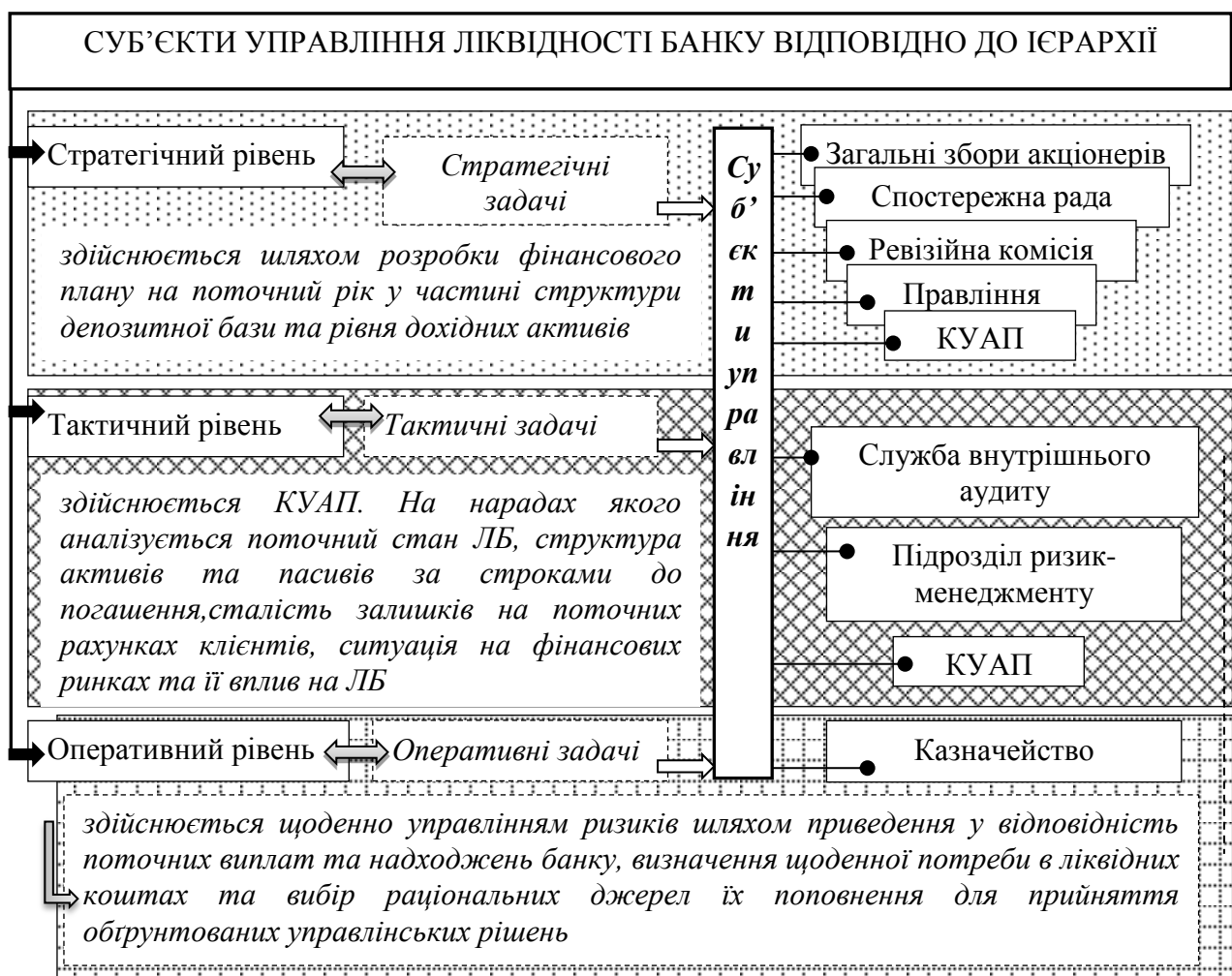

Рисунок 1.6 – Суб'єкти управління ліквідності банку відповідно до рівнів управління [складено автором на основі: 19,20]

Об'єктом УЛБ є внутрішні фактори впливу на ЛБ, процеси та персонал, які задіяні в управлінні ліквідністю та способи взаємодії між ними.

До суб'єктів управління можна віднести осіб та підрозділи, до компетенції яких відноситься розробка, реалізація та контроль управлінських рішень, пов'язаних з об'єктами УЛБ.

Одним з основних елементів системи МУЛБ є функції управління, що реалізуються через методи управління (аналіз, планування, регулювання, контроль). Реалізація функцій УЛБ як взаємодія методів управління наведено в додатку В.

Аналіз ЛБ це процес виявлення закономірностей і тенденцій розвитку зміни рівня ЛБ, встановлення та оцінки основних факторів, що позитивно чи негативно впливають на її рівень. Він вважається однією з базових складових функціональної підсистеми МУЛБ, оскільки на основі отриманих результатів ґрунтуються та прийняття управлінські рішення.

Цілі та інформаційні джерела проведення аналізу ЛБ наведено на рисунку 1.7.

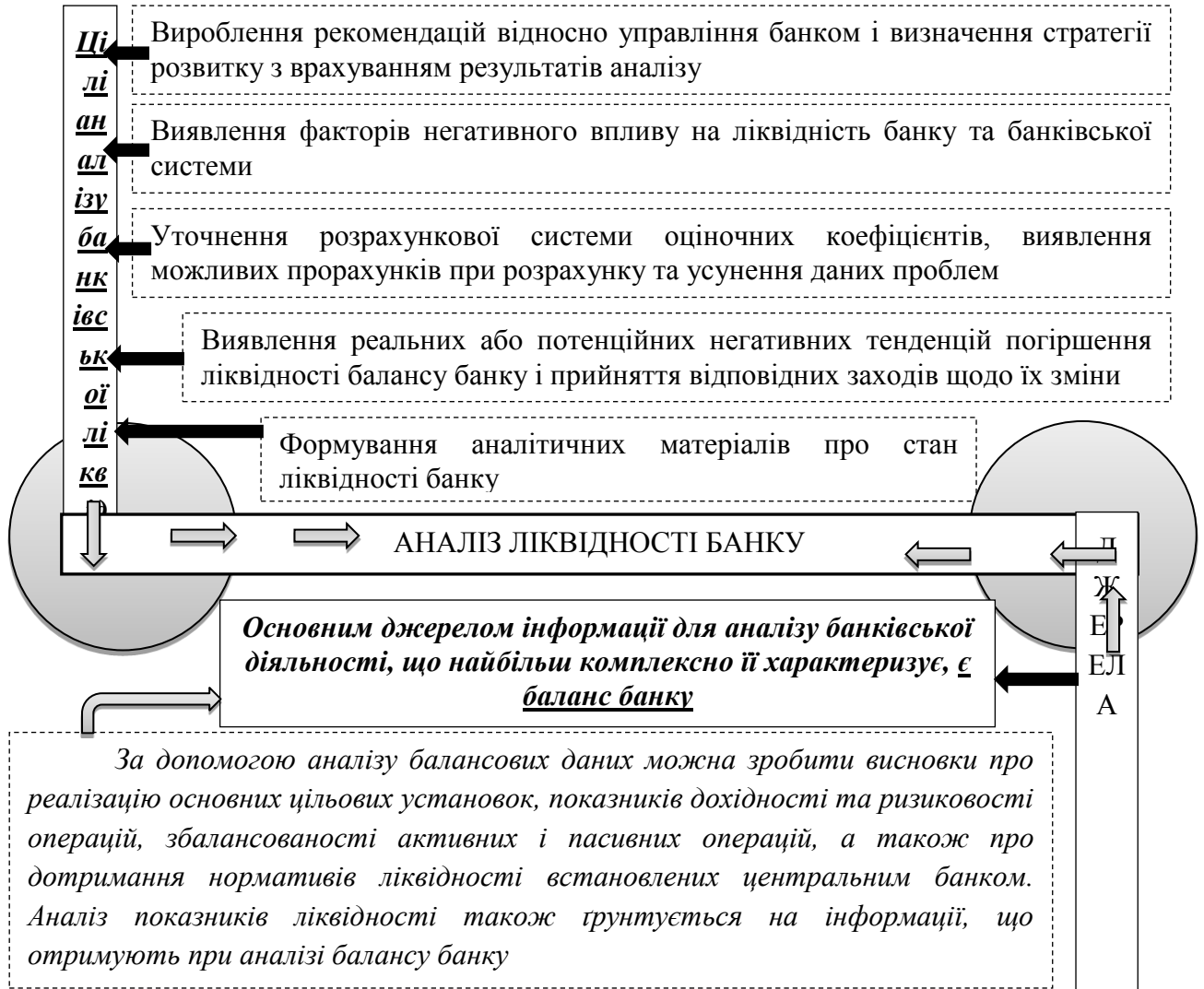

Рисунок 1.7 – Цілі та інформаційні джерела проведення аналізу ЛБ [складено автором на основі: 24, 25]

В науковій літературі аналіз ЛБ розподіляють на:

- стратегічний (передбачає аналітичне забезпечення обґрунтування цілей та формування політики та стратегії УЛБ);
- тактичний (визначає поточний рівень ліквідності, фактори, що його обумовили, і необхідні заходи, які реалізують можливість досягнення стратегії);
- оперативний (передбачає визначення ліквідності банку у короткостроковій перспективі, відхилення від рекомендованого рівня та обґрунтування заходів щодо нормалізації ліквідного стану банку, у разі такої потреби) [41].

Контроль, як одна із функцій УЛБ передбачає передусім контроль за координацією управлінських рішень, процесом реалізації поставлених задач, діагностування наслідків прийняття управлінських рішень, у разі необхідності

їх коригування. Вимоги щодо реалізації контрольної функції в УЛБ наведено в додатку Г.

Дана функція на сьогоднішній день є необхідною умовою ефективного функціонування системи управління нею.

Реалізація контрольної функції банком, щодо ЛБ передбачає дотримання показників і нормативів ліквідності. Виходячи з аналізу теоретичних постулатів управління ліквідністю банківської системи, практики діяльності НБУ та провідних центральних банків світу з метою визначення інструментарію управління ліквідністю банківської системи, вважаємо за необхідне виокремити ряд кількісних показників, на які й будуть спрямовані інструменти УЛБ [26].

Відповідно до рекомендацій Базельського комітету [27] та норм законодавства ЄС в Україні, щодо управління ризиком ЛБ, рекомендовано виконання наступних нормативів: короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB), коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) [28]. Дотримання даних нормативів сприятиме підвищенню стійкості вітчизняних банків до короткострокових і довгострокових шоків ліквідності [29].

Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) наведено на рисунку 1.8.

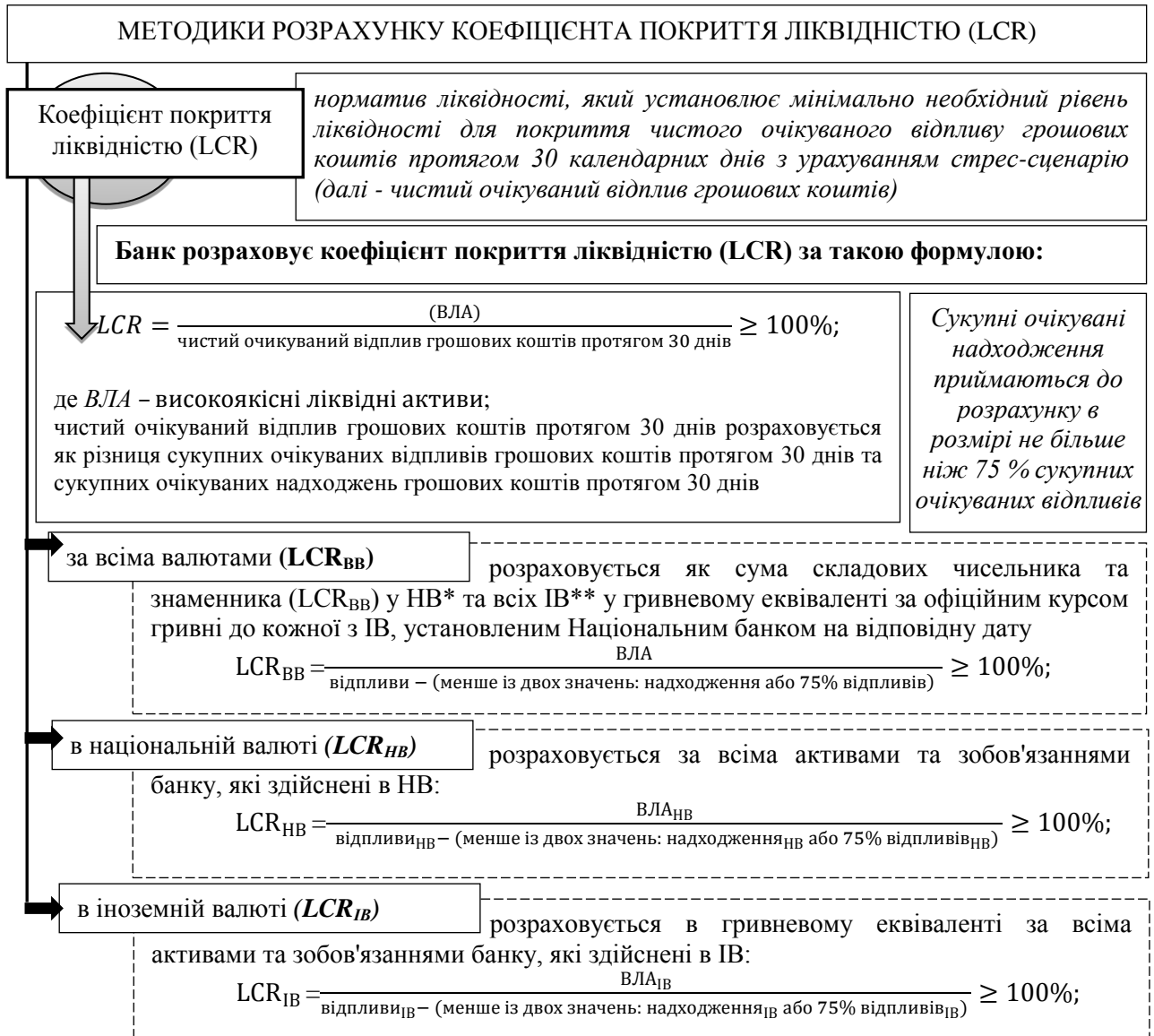

Рисунок 1.8 – Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)

[складено автором на основі: 30]

Перелік високоякісних ліквідних активів в національній (ВЛА_{НВ}) та іноземній валюті (ВЛА_{ІВ}) наведено в додатку Д.

Другий норматив, який передбачається впровадити в межах імплементації рекомендацій Базельського комітету, – це коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR), що відображатиме достатність довгострокової ліквідності у банку.

Банк здійснює розрахунок коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), установленної Національним банком (рис. 1.9).

КОЕФІЦІЄНТ ЧИСТОГО СТАБІЛЬНОГО ФІНАНСУВАННЯ (NSFR) - норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності

Рисунок 1.9 – Методика розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) [складено автором на основі: 28]

Узагальнивши вище функції управління, що реалізуються через методи управління та процеси планування, аналізу та контролю, вважаємо за доцільне визначити оптимальну модель механізму управління ліквідністю банку (далі – МУЛБ), адекватну сучасному стану та умовам функціонування вітчизняної банківської системи.

Отже, сьогодні, МУЛБ це є структурована, функціональна цілісність елементів системи результат взаємодії яких, проявляється в системних ефектах, внаслідок чого, при використанні додаткових елементів забезпечення, виникає можливість досягнення поставлених цілей УЛБ. МУЛБ передбачає постійну взаємодію функцій планування, аналізу, регулювання і контролю при прийнятті управлінських рішень керівництвом та структурними підрозділами банку з метою реалізації поставлених завдань у сфері УЛБ.

2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ В ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Аналіз ліквідності банківської системи України

Ліквідність банківської системи є важливою складовою забезпечення її фінансової стійкості, оскільки формує основу для виконання на належному рівні її функцій в економіці. Ліквідна банківська система на макрорівні є вагомим фактором забезпечення ліквідності окремого банку. Тому в цьому дослідженні вважаємо за доцільне провести аналіз ліквідності банківської системи. При цьому на

Ліквідність банківської системи значною мірою визначається характеристиками джерел фондуювання (рис. 2.1).

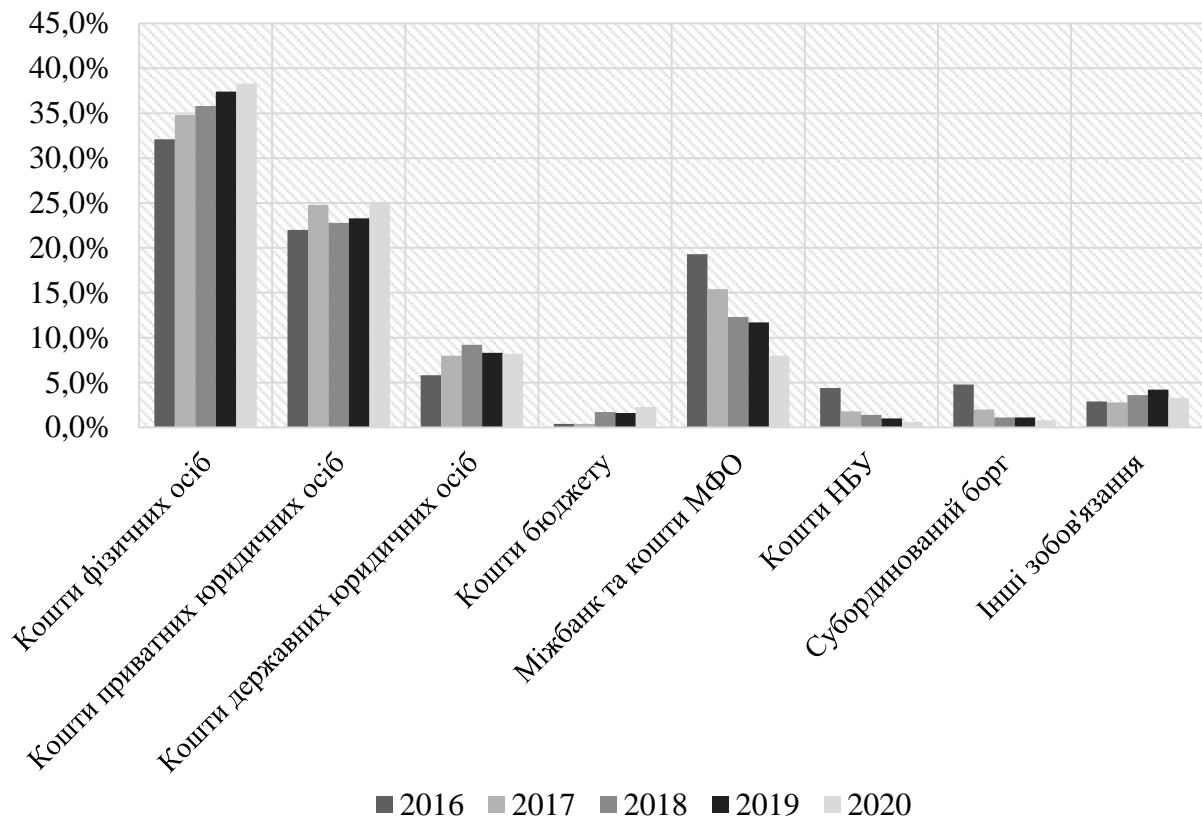

Рисунок 2.1 – Структура ресурсної бази банків України з 2016 по 2020 рр., станом на початок року [складено на основі 31]

Результати аналізу свідчать, що структура пасивів банків України з точки зору впливу на можливість виникнення дефіциту ліквідності не є оптимальною.

Представлені дані підтверджують факт зростання сконцентрованості ресурсної бази банків на коштах клієнтів – фізичних та юридичних осіб приватної та державної форми власності, частка яких сягнула 85 % ресурсів.

З точки зору забезпечення належного рівня ліквідності незадовільним також є той факт, що в ресурсній базі домінують мінливі зобов'язання – кошти на вимогу та строком до одного місяця. Ця ситуація зумовлена, з одного боку, низькими процентними ставками, що не стимулюють довгострокові вкладення, з іншого – недостатнім рівнем довіри населення до банківської системи та небажанням розміщувати кошти на тривалі строки без можливості їх дострокового вилучення. Такі характеристики ресурсної бази призводять до зростання процентного ризику, оскільки присутня значна чутливість пасивів банку за процентними ставками.

Як було визначено в першому розділі роботи, на ліквідність банку негативно впливає значна частка валютних зобов'язань, що робить банки чутливими до валютного ризику ліквідності (рис. 2.2).

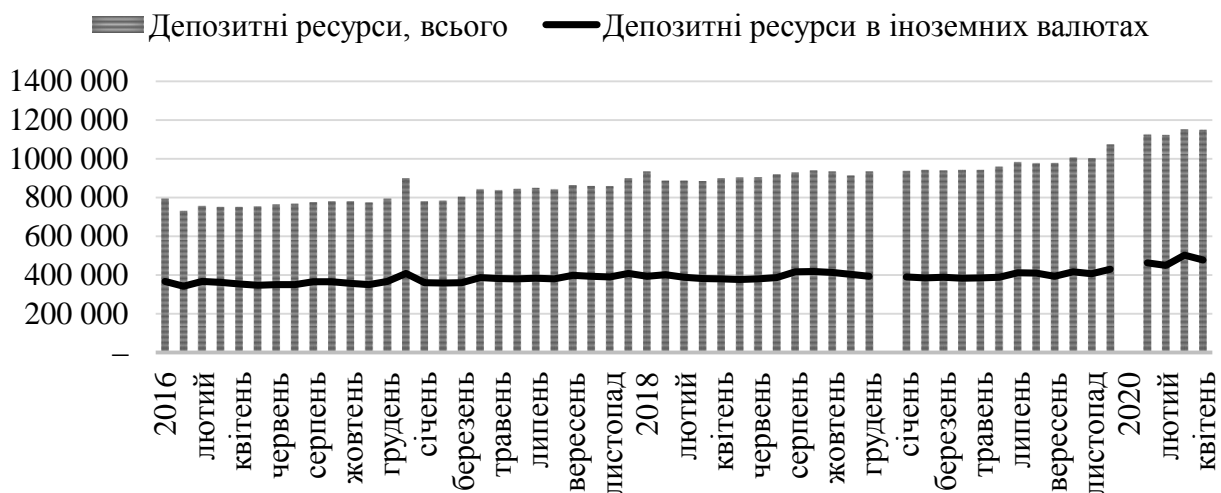

Рисунок 2.2 – Динаміка ресурсної бази банків України з 2016 по 2020 рр. в розрізі валют, тис. грн [складено на основі 31]

Результати проведеного дослідження свідчать, що, попри зниження

доларизації депозитних ресурсів банку з 46 % на початок 2016 року до 42 % у 2020 році, частка валютної складової лишається достатньо високою та не досягла рекомендованого НБУ рівня в 30 %.

Таким чином, можемо зробити висновок, що наявна структура зобов'язань за строками та валютами може генерувати загрозу втрати ліквідності, особливо в умовах невизначеності операційного середовища та можливості виникнення зовнішніх шоків.

Наступним фактором, що слід проаналізувати в контексті впливу на ліквідність, є структура активів, представлена на рисунку 2.3.

Рисунок 2.3 – Структура активів банків України з 2016 по 2020 рр., станом на початок року [складено на основі 31]

Представлені на рисунку 2.3 дані свідчать, що структура активів банків України в цілому є диверсифікованою з достатнім рівнем первинних та вторинних резервів ліквідності та пріоритетом в формуванні дохідних активів через надання кредитів суб'єктам господарювання та фізичним особам.

Як було визначено в першому розділі роботи, фактором-дестимулятором ліквідності банків є частка недіючих активів, насамперед, кредитів як основного елемента активів (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Динаміка обсягу та частки недіючих активів банків України з 2016 по 2020 рр., станом на початок року [складено на основі 32]

Представлені дані свідчать, що, попри скорочення обсягів недіючих кредитів без урахування резервів в абсолютному вимірі, їх частка залишається високою (48,75 %) і негативно впливає на ліквідність активів через відсутність зворотного потоку за ними.

Ключовим фактором впливу на ліквідність є дисбаланс активів і пасивів за строками (рис. 2.5).

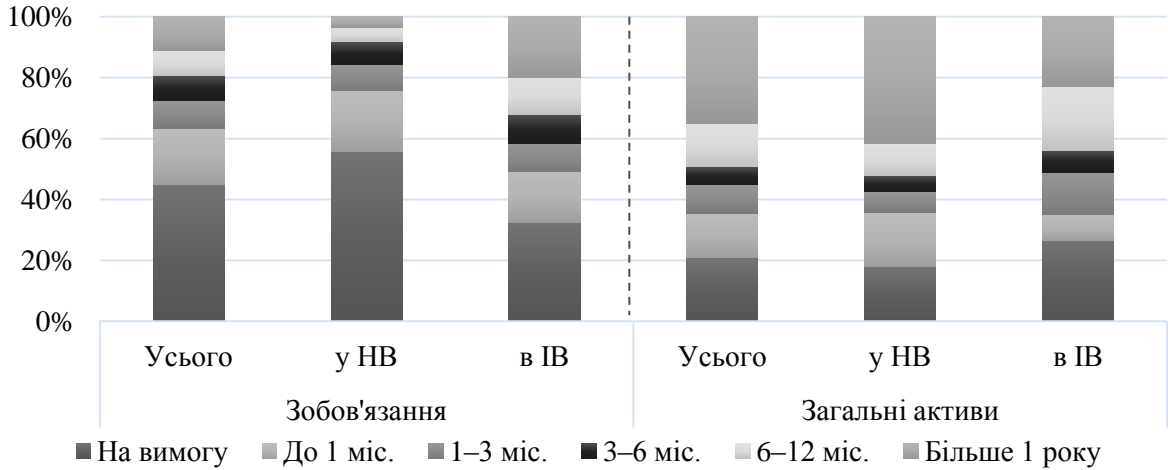

Рисунок 2.5 – Структура загальних активів та зобов’язань банків за терміном до погашення на 01.01.2020 [складено на основі 33]

Дані рисунку 2.5 свідчать, що в банківській системі України наявні значні

дисбаланси за строками залучення ресурсів та розміщення їх в активи. Найбільші розриви наявні за позиціями в національній валюті, що призводить до зростання системного ризику ліквідності. Строки залучення та розміщення валютних ресурсів є відносно збалансованими, що зменшує ймовірність виникнення валютного ризику ліквідності. Сформовані розриви ліквідності, насамперед, у національній валюті, призводять до необхідності формування первинних та вторинних резервів ліквідних активів у значних обсягах. Це наочно підтверджують дані рисунку 2.6.

Рисунок 2.6 – Динаміка індикаторів ліквідності з 2016 по 2020 рр., станом на початок року [складено на основі 32]

Наведені дані свідчать про зростання рівня ліквідності банківської системи, зумовлене постійним зростанням частки ліквідних активів у загальному їх обсязі. За період дослідження вона збільшилась з 35,6 % станом на початок 2016 року до 74,2 % станом на початок 2020 року.

Це підтверджує наявність профіциту ліквідності та дозволяє банкам України достатньою мірою покривати попит на ліквідність у разі вилучення клієнтами коштів з рахунків, але може негативно впливати на рівень їх прибутковості, оскільки чим вища частка ліквідних активів, тим менша їх прибутковість.

Фактором, що може негативно впливати на ліквідність банків України, є низький рівень довіри до них та до НБУ, спричинений негативними наслідками попередніх банківських криз. Попри те, що рівень довіри поступово відновлюється, в умовах зовнішніх шоків клієнти можуть зменшувати залишки на рахунках, переводити їх в неорганізовані форми заощаджень, погіршувати якість обслуговування кредитів. Це, в свою чергу, може дестабілізувати ліквідну позицію банків.

Джерелом, що має покривати всі банківські ризики, в тому числі ризик ліквідності, є капітал банку. За даними НБУ, в поточний момент банки капіталізовані достатньо. Водночас, результати проведеного регулятором у 2019 році стрес-тесту окремі банки, зокрема АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресіманк», мають недостатній розмір капіталу для стійкого функціонування в кризових умовах.

Узагальнена характеристика впливу внутрішніх факторів на ліквідність банківської системи представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Фактори впливу на ліквідність банківської системи України та зазначення напрямку їх дії [узагальнено автором]

Назва	Індикатор	Напрямок дії	Рівень впливу
Внутрішні спеціальні фактори	Частка проблемної заборгованості	Дестимулятор	Значний негативний через високий рівень недіючих кредитів на балансах банків
	Чутливість пасивів до зміни процентних ставок	Дестимулятор	Значний негативний через високу частку короткострокових пасивів
	Дисбаланс активів і пасивів за строками	Дестимулятор	Значний негативний через значні гепи активів та зобов'язань в національній валюті
	Достатність резервів ліквідності	Стимулятор	Позитивний вплив через достатність буферів ліквідності
	Частка зобов'язань в іноземній валюті	Дестимулятор	Негативний вплив через значну доларизацію зобов'язань та чутливість до коливань курсів
Внутрішні загальні фактори	Достатність капіталу	Стимулятор	Негативний через недостатність капіталу ряду банків в стресових умовах
	Низький рівень репутаційного ризику	Стимулятор	Негативний, зважаючи на низький рівень довіри клієнтів до банків та до НБУ

За результатами дослідження першого розділу визначено, що на рівень ліквідності банківської системи впливає ефективність банківського

регулювання та нагляду в цій сфері.

НБУ запроваджено ряд мікропруденційних інструментів регулювання ліквідності. Достатність наявних в банках України буферів ліквідності підтверджується виконанням ними нормативу ліквідності LCR (впроваджено з 2019 року, з 1 грудня 2019 року має становити 100 %). Станом на 01.05.2020 нормативне значення витримується всіма банками, як в національній, так і в іноземних валютах. Значна кількість банків при цьому виконує норматив ліквідності LCR зі значним перевищенням.

Відповідно до методології розрахунку цього показника всі банки є ліквідними, оскільки вони покривають очікуваний відтік коштів протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію на рівні, що значно перевищує рекомендований.

Надлишковий рівень ліквідності банківської системи України підтверджується також і середніми значеннями показників економічних нормативів ліквідності, встановлених НБУ (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка нормативів ліквідності банківської системи України з 01.01.2016 по 01.01.2020 [складено на основі 34]

Назва нормативу		Станом на 01.01:				
		2016	2017	2018	2019	2020
H4	миттєвої ліквідності (не <20 %) ¹⁾	78,73	60,79	55,55	68,66	-
H5	поточної ліквідності (не <40 %) ¹⁾	79,98	102,14	108,08	99,12	-
H6	короткострокової ліквідності (не <60 %)	92,87	92,09	98,37	93,52	94,35

¹⁾ Не розраховуються з 02.09.2019

Представлені в таблиці 2.2 дані щодо змін нормативів ліквідності свідчать про наявність профіциту ліквідності в банківській системі України, зважаючи на те, що протягом періоду дослідження їх фактичні показники перевищують встановлений регулятором рівень.

Для забезпечення необхідного рівня ліквідності банківської системи, зважаючи на наявні загрози операційного середовища, зокрема погіршення економічної ситуації, в тому числі, спричиненого запровадженням карантинних заходів, НБУ застосовує ряд превентивних заходів: оптимізація алгоритму

розрахунку обов'язкових резервів за зобов'язаннями в іноземних валютах; зміна часових параметрів застосування інструментів регулювання ліквідності; запровадження довгострокового (до п'яти років) рефінансування.

Попри достатній рівень ліквідності банківської системи України в поточний момент, при забезпеченні ліквідності банків слід зважати на наявні загрози зовнішнього походження, реалізація яких може призвести до виникнення кризи ліквідності.

Узагальнюючи аналітичні матеріали НБУ, результати досліджень науковців, нами виявлено, що факторами, які можуть призвести до виникнення кризи ліквідності, та генеруються зовнішнім середовищем, є:

- глобальні макроекономічні ризики, ключовими з яких є загроза світової рецесії, що посилюється наслідками заходів щодо подолання пандемії коронавірусу;

- можливість розгортання кризових явищ в економіці України через вплив стану світової економіки та наслідків запровадження карантинних обмежень;

- високий рівень юридичного ризику через тиск на незалежність НБУ та можливий перегляд рішення щодо націоналізації КБ «ПриватБанк»;

- політичний та соціальний ризики.

Додаткові загрози ліквідності в контексті цього створюють потенційне зниження рентабельності підприємств та реального наявного доходу домогосподарств через економічну кризу, що зменшує їх потенціал щодо розміщення коштів в банках та здатність обслуговувати кредити.

При цьому слід зважати на можливість появи нових форс-мажорних обставин, зокрема другою хвилею пандемії коронавірусу восени 2020 року, що можуть призвести до негативного впливу на ліквідність банків та банківської системи в цілому.

2.2 Механізм забезпечення ліквідності в ПАТ КБ «ПриватБанк» та його результативність

Механізм забезпечення ліквідності в ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» базується на сформованій організаційній структурі, що відповідає вимогам законодавства та враховує специфіку та масштаб діяльності (рис. 2.7).

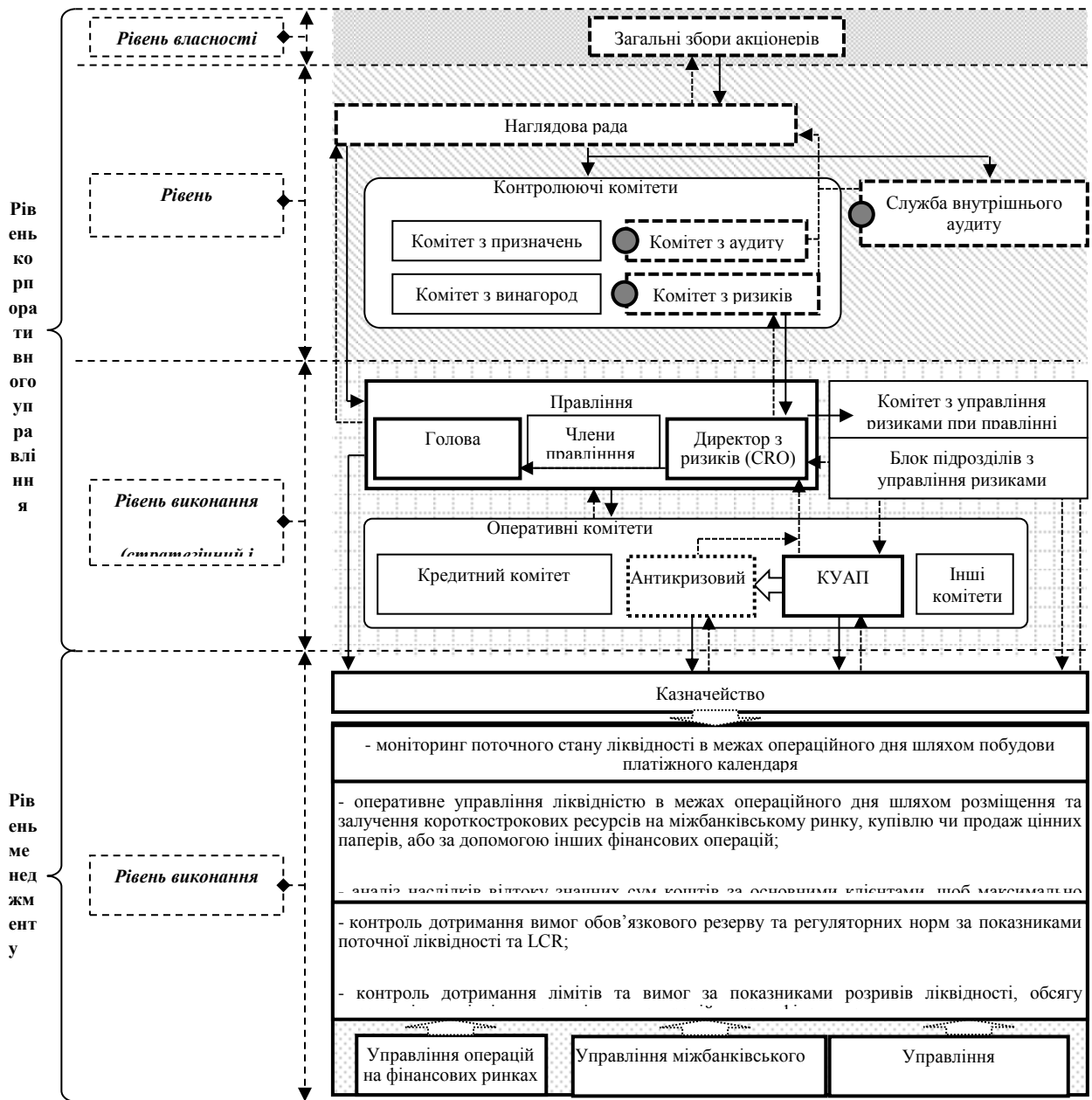

Рисунок 2.7 – Організаційне забезпечення управління ліквідністю ПАТ КБ «ПриватБанк» [складено автором]

Управління ліквідністю у ПАТ КБ «ПриватБанк» спрямоване на виконання нормативних вимог НБУ з перевищенням, регулювання ліквідності шляхом формування достатніх буферів ліквідності для покриття очікуваного та неочікуваного відтоку ліквідності та формування диверсифікованої ресурсної бази шляхом дотримання лімітів концентрації.

Планування ліквідності банку здійснюється за ієрархічним підходом: на стратегічному рівні розробляється стратегія, політика та культура управління ризиком ліквідності, план відновлення діяльності банку; на тактичному рівні – ліміти балансових та позабалансових позицій, ліміти ризиків ліквідності; на тактичному рівні – платіжний календар банку.

Для аналізу ліквідності менеджментом банку використовується: GAP аналіз ліквідності в національній та ключових іноземних валютах; аналіз нормативів ліквідності, встановлених НБУ; аналіз достатності буферів ліквідності, вертикальний аналіз зобов'язань банку для контролю концентрації ресурсної бази. Банком також проводиться стрес-тестування ліквідності за сценаріями, що охоплюють можливі несприятливі умови. Отримані за результатами аналізу дані формуються у звіті за встановленою формою, що доводиться до ключових суб'єктів забезпечення ліквідності банку.

Контроль та моніторинг передбачає спостереження за фактичним рівнем показників, визначених нормативними вимогами НБУ та плановою системою стратегічного, тактичного та оперативного рівнів, та формування комплексу оперативних заходів щодо регулювання їх рівня.

Відповідно до вимог та рекомендацій регулятора менеджментом ПАТ КБ «ПриватБанк» розроблений антикризовий план заходів. Він включає потенційно-можливі причини та індикатори кризи ліквідності в банківській системі та в банку, превентивні та реактивні заходи щодо подолання кризи ліквідності та органи управління, відповідальні за їх реалізацію.

Відповідно до розробленого підходу проведемо аналіз ліквідності банку.

Важливим фактором, що впливає на ліквідність, є стабільна ресурсна база, характеристики якої зображені на рисунку 2.8.

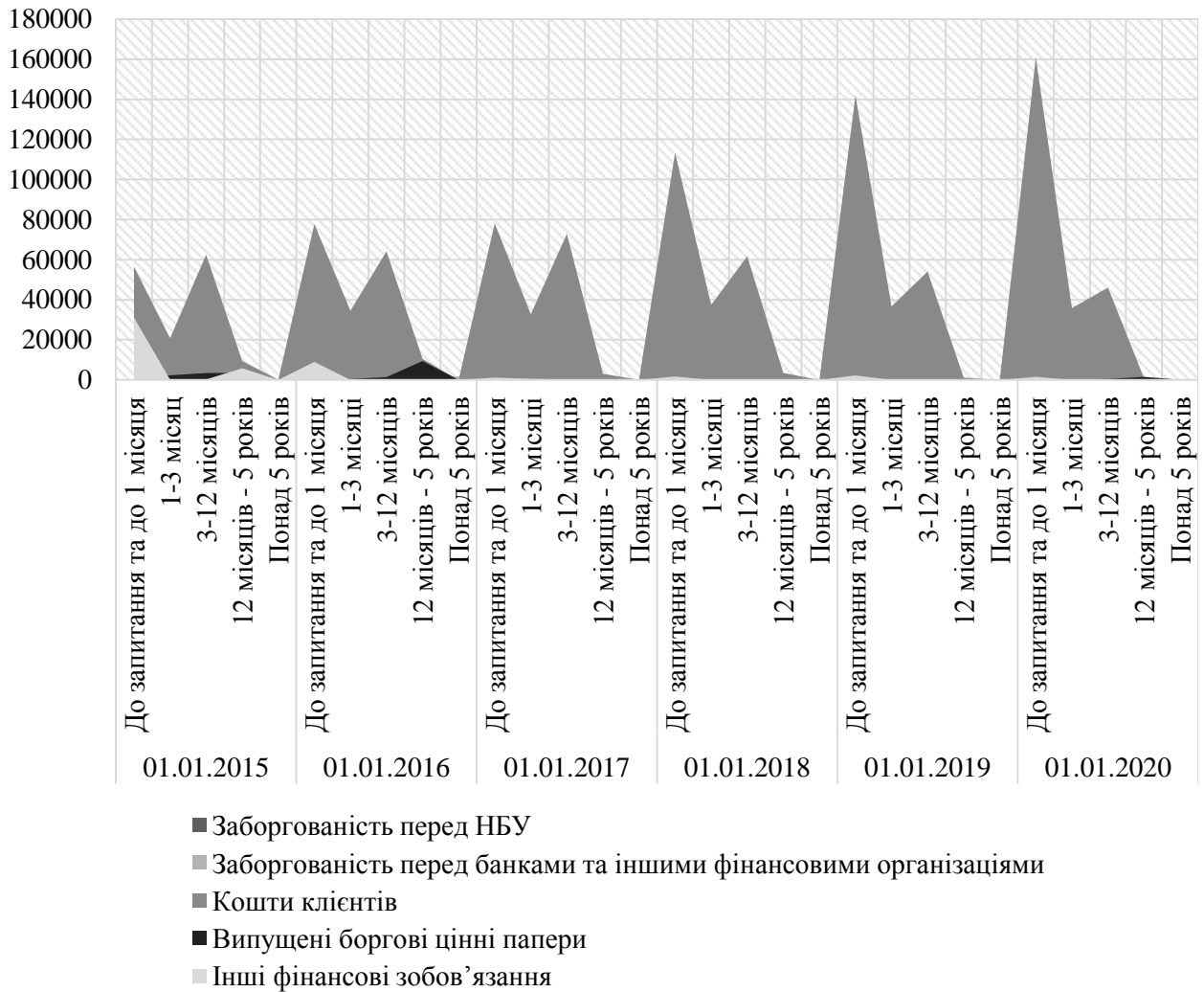

Рисунок 2.8 – Динаміка зобов'язань ПАТ КБ «ПриватБанк» за строками до погашення за 2014-2019 рр., млн грн [складено автором на основі 35, 36, 37]

Аналізуючи звітність банку, визначено, що основу ресурсної бази банку становлять кошти, залучені від фізичних та юридичних осіб на різні види рахунків. За період дослідження їх частка збільшилась від 69 % станом на 01.01.2015 до 95,4 % станом на 01.01.2020. Кошти клієнтів сформовані переважно (більше 50 %) шляхом залучення коштів фізичних осіб в національній валюті на поточні рахунки, що відповідає його бізнес-моделі як платіжного центру. З одного боку, це знижує вартість ресурсної бази порівняно з середньоринковими, з іншого – спричиняє зростання ризику ліквідності через чутливість цієї складової до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів та необхідність постійного рефінансування.

У першому розділі дослідження визначено, що негативним фактором на ліквідність є значний рівень доларизації зобов'язань банку, при цьому рекомендоване НБУ значення складає 30 %. За результатами аналізу зобов'язань ПАТ КБ «ПриватБанк» нами встановлено, що рівень доларизації зобов'язань на останню звітну знаходиться на рекомендованому рівні 30 %. Отже, порівняно з середньоринковими показниками, цей фактор для ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» має менше значення. Але оскільки значення є достатньо високим, це може створити додатковий тиск на ліквідність у разі значного зростання волатильності валютних курсів.

У контексті забезпечення належного рівня ліквідності в умовах нестабільності джерел фіндування важливого значення набуває ліквідність та якість активів банку, характеристика яких наведена на рисунку 2.9.

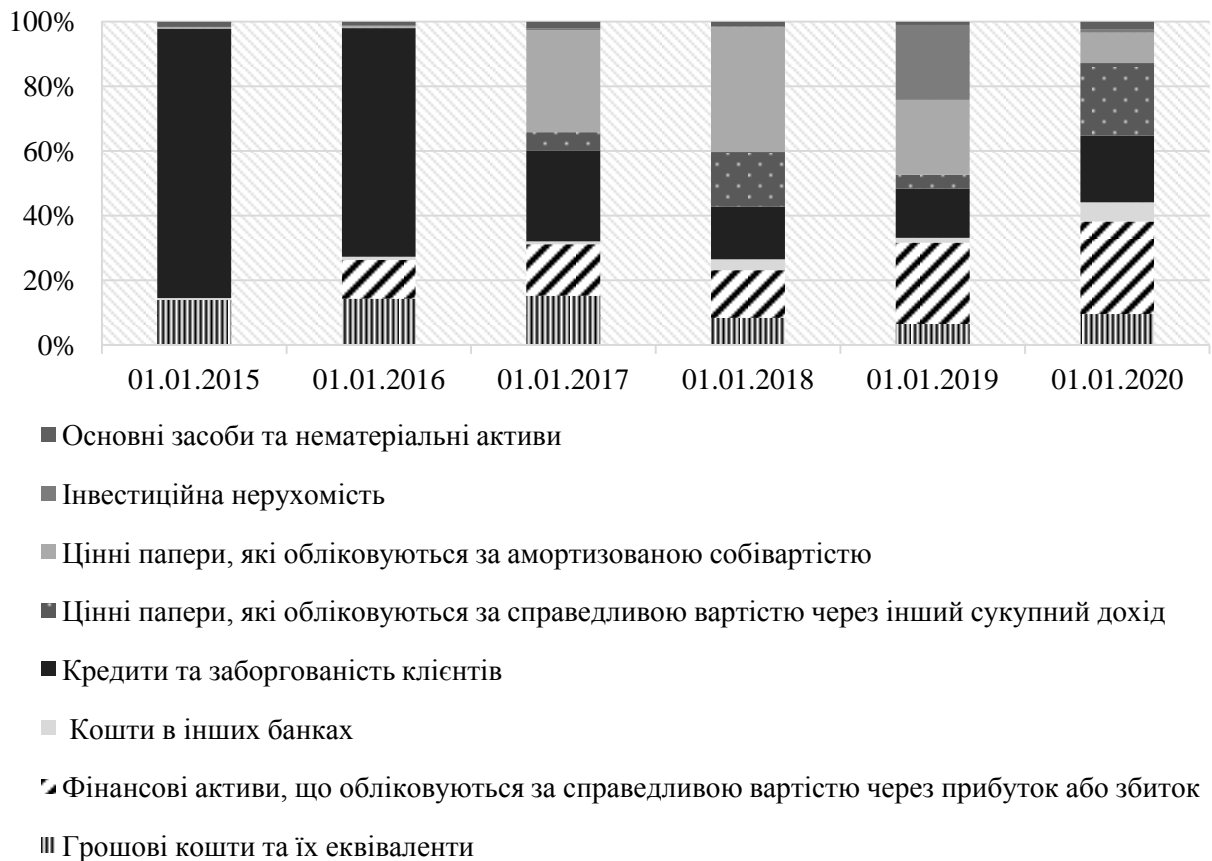

Рисунок 2.9 – Структура активів ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2014-2019 рр., станом на початок року [побудовано автором на основі 35-37]

Зважаючи на структуру ресурсної бази, банк повинен мати достатньо буферів ліквідності для виконання зобов'язань перед клієнтами. За результатами розрахунків визначено, що за період аналізу Для забезпечення покриття попиту на ліквідність банк має формувати первинні та вторинні резерви ліквідності. Частка буферів ліквідності за період дослідження частка первинних та вторинних резервів ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» зросла з 13,7 % станом на 01.01.2015 до 23,74 % станом на 01.01.2020. Вважаємо, що частка балансових буферів ліквідності є достатньою.

Структура дохідних активів банку є типовою для державних банків з переважанням в них портфелів державних цінних паперів, сформованих в результаті їх докапіталізації за рахунок ОВДП. Їх частка в активах ПАТ КБ «ПриватБанк» зросла з 0,5 % станом на 01.01.2015 до 49,4 % станом на 01.01.2020. Ці активи забезпечують майже 36 % сукупних доходів, при цьому мають низький рівень ліквідності.

Частка наданих кредитів в активах ПАТ КБ «ПриватБанк» зменшилась від 79 % станом на 01.01.2015 до 20,7 % станом на 01.01.2020, при цьому, на відміну від інших банків з державною участю, домінують кредити, надані фізичним особам.

Зважаючи на можливість погіршення якості обслуговування цих кредитів в умовах зменшення реальних доходів населення, спричинених, в тому числі наслідками карантинних заходів в умовах пандемії коронавірусу, можуть виникнути додаткові загрози для ліквідності банку.

Негативно впливає на ліквідність банку значна частка непрацюючих кредитів на його балансі (рис. 2.10). Наведені дані свідчать, що їх частка протягом періоду дослідження була стабільно високою. Зважаючи на те, що ці кредити практично повністю покриті сформованими резервами, їх негативний вплив певною мірою знівельовано. Водночас, зважаючи на швидке зростання кредитування роздрібного сегмента, слід посилити увагу щодо роботи з превенції виникнення проблемної заборгованості.

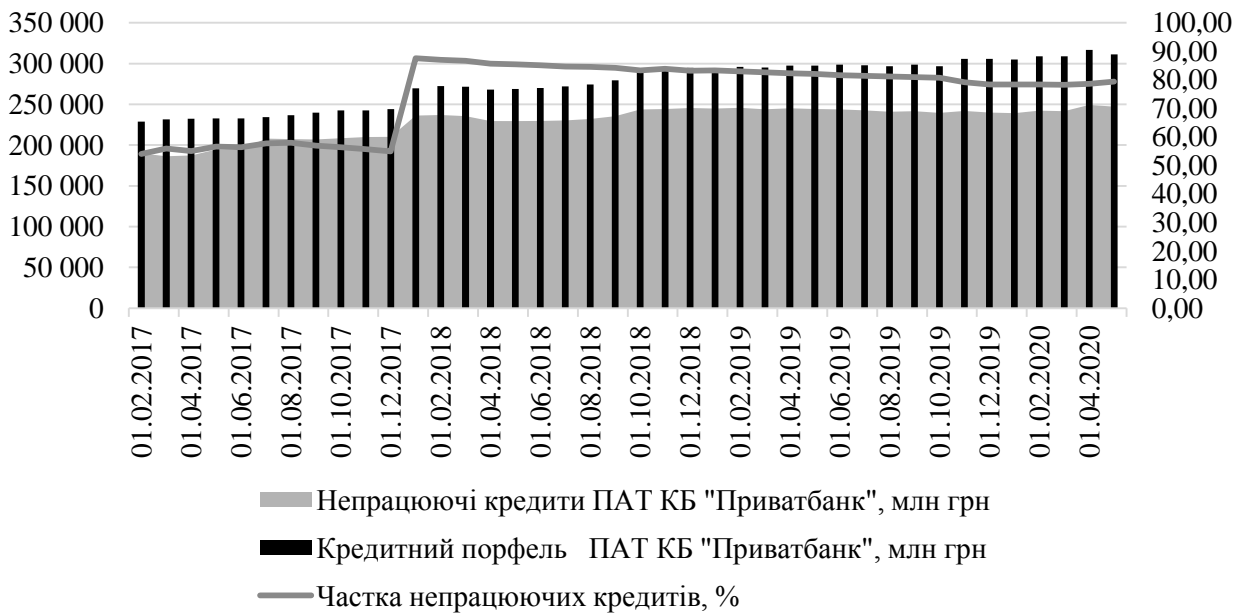

Рисунок 2.10 – Динаміка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі ПАТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2017 по 01.05.2020 [побудовано автором на основі 32]

Отже, за результатами дослідження нами визначено, що активи банку не створюють загрози втрати ліквідності, оскільки на балансі сформовані достатні первинні та вторинні резерви ліквідності, що нівелюють негативний вплив короткострокових джерел фінансування, дохідні активи сформовані переважно державними цінними паперами з високим рівнем ліквідності та дохідності. Загрозу для ліквідності банку становить надвисока частка непрацюючих кредитів на балансі з можливим зростанням через зниження здатності позичальників обслуговувати свої борги через погіршення економічного середовища в країні.

Основну загрозу ліквідності для банків України становлять незбалансованість джерел формування ресурсної бази з напрямками їх розміщення за сумами, строками та валютами.

Динаміка розривів ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» за період дослідження наведена на рисунку 2.11.

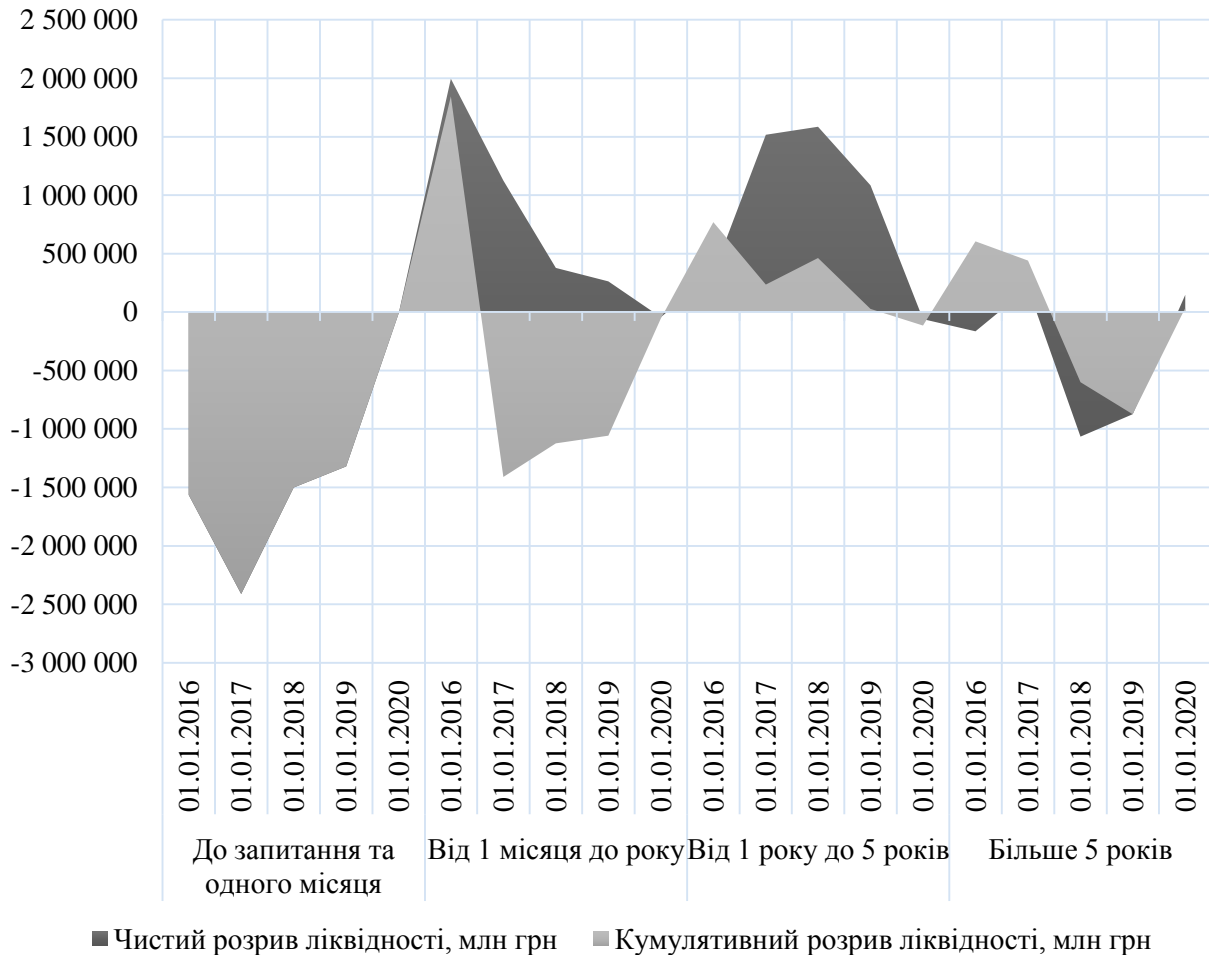

Рисунок 2.11 – Динаміка дисбалансів ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2019 роки, млн грн [складено автором на основі 35-37]

Відповідно до даних річної звітності, ПАТ КБ «ПриватБанк» має значні розриви ліквідності, найбільше значення при цьому зафіксоване в періоді до одного року. В умовах погіршення стану операційного середовища чи фінансового стану банку це може створити додаткові загрози для його ліквідності.

Водночас, негативний вплив цього фактору на ліквідність певною мірою нівелюється наявністю достатніх буферів ліквідності, сформованих державними цінними паперами строком погашення більше одного року. У разі потреби, кошти отримані від їх реалізації чи застави можуть бути використані для покриття дефіциту ліквідності.

Крім управління ліквідністю через буфери ліквідності, банком використовується регулювання ліквідністю через пасиви. Неочікуваний попит

на ліквідність може бути покритий через отримання кредитних ресурсів від НБУ. Для цього банком укладено десятирічну рамкову кредитну угоду, що дозволяє йому отримувати кредити рефінансування, овернайт, репо під заставу державних цінних паперів [37].

Крім цього, менеджментом банку здійснюється комплекс управлінських заходів щодо превенції негативних заходів, пов'язаних з дисбалансами ліквідності, зокрема «стрес-тестування показників ліквідності в умовах несприятливих сценаріїв, впроваджує стратегію, спрямовану на забезпечення стабільності коштів клієнтів на поточних та інших рахунках» [37].

Підтвердження ефективності механізму забезпечення ліквідності в ПАТ КБ «ПриватБанк» є виконання всіх нормативних вимог, встановлених регулятором.

Банк виконує всі нормативи ліквідності, встановлені НБУ зі значним перевищенням (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка нормативів ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» з 01.01.2016 по 01.01.2020 [складено на основі 34-37]

Назва нормативу		Станом на 01.01:				
		2016	2017	2018	2019	2020
H4, %	миттєвої ліквідності, % ¹	56,87	63,52	32,47	43,46	-
H5	поточної ліквідності, % ¹	59,88	147,43	155,54	141,98	-
H6	короткострокової ліквідності, %	97,09	73,83	99,76	97,74	100,41
LCR _{ВВ}	коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, % ²	-	-	-	263,61	268,26
LCR _{ІВ}	коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, % ²	-	-	-	102,03	307,71

¹⁾ Не розраховуються з 02.09.2019

²⁾ Не розраховувався до 2019 року

Як свідчать значення нормативів ліквідності, особливо LCR, у банку сформовані достатні буфери ліквідності, що підтверджує попередні висновки щодо його здатності покривати попит на ліквідність у стресових умовах.

Узагальнюючи результати аналізу ПАТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.4), можна охарактеризувати рівень ліквідності банку як достатній.

Таблиця 2.4 – Фактори впливу на ліквідність ПАТ КБ «ПриватБанк» та зазначення напрямку їх дії [узагальнено автором]

Назва	Індикатор	Напрямок дії	Рівень впливу
Внутрішні спеціальні фактори	Частка проблемної заборгованості	Дестимулятор	Значний негативний через високий рівень недіючих кредитів на балансі банку
	Чутливість пасивів до зміни процентних ставок	Дестимулятор	Значний негативний через високу частку короткострокових пасивів, залучених від фізичних осіб на поточні рахунки
	Дисбаланс активів і пасивів за строками	Дестимулятор	Значний негативний через значні гепи активів та зобов'язань в часовому інтервалі до одного року
	Достатність резервів ліквідності	Стимулятор	Позитивний вплив через достатність буферів ліквідності, зокрема державних цінних паперів строком погашення більше одного року
	Частка зобов'язань в іноземній валюті	Дестимулятор	Низький негативний вплив через доларизацію зобов'язань у рекомендованих НБУ межах (30 %)
Внутрішні загальні фактори	Достатність капіталу	Стимулятор	Позитивний через достатність капіталу банку в стресових умовах (за результатами стрес-тестування НБУ)
	Низький рівень репутаційного ризику	Стимулятор	Негативний, зважаючи на судові суперечки, пов'язані з законністю націоналізації банку

Основними негативними факторами впливу на нього є незбалансованість активів та зобов'язань за сумами та строками в періоді до одного року, зумовлена короткостроковим характером доступних для банку джерел фондування, та значна частка непрацюючих активів на балансі.

2.3 Удосконалення методичного підходу до розрахунку рівня ризику ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк»

За результатами проведеного дослідження нами визначено, що найбільший негативний вплив на ліквідний стан ПАТ КБ «ПриватБанк» протягом періоду аналізу має розрив ліквідності на часовому проміжку до одного року. Для підвищення ефективності механізму забезпечення ліквідності в цих умовах необхідним є вдосконалення методичного підходу до розрахунку рівня ризику ліквідності, для чого пропонуємо використовувати систему

індикаторів для визначення рівня ризику ліквідності.

Індикатор допустимого рівня ризику ліквідності (ІДР) – це показник, яким банк може визначати допустимий для себе рівень ризику ліквідності. ІДР виражається в грошових одиницях та визначає розмір накопиченого негативного розриву ліквідності строком до року, який банк вважає для себе прийнятним відповідно до потреб бізнесу, планів розвитку та вимог НБУ.

ІДР має розраховуватися в національній, істотних іноземних валютах та в гривневому еквіваленті за наступним алгоритмом:

- розрахунок вихідних та вхідних грошових потоків згідно з даними платіжного календаря (у відповідній валюті або еквіваленті);
- групування грошових потоків за сегментами до 1-го, 3-х, 6-ти, 9-ти місяців, до 1-го року, 2-х, 3-х та більше 3-х років;
- формування звіту про кредитові обороти за депозитними рахунками за останні п'ять років. Ці обороти визначають обсяги депозитних ресурсів, що надходили як на основі укладених нових договорів, так і договорів, що переоформлялися після закінчення строку дії;
- розрахунок ІДР за формулою (2.1):

$$IDP = \bar{K} \cdot (1 - \sigma\{\bar{r}_i\}) \cdot (1 - R), \quad (2.1)$$

де \bar{K} – середній приплив депозитних ресурсів за останні шість місяців до дати розрахунку;

$\bar{K} = \{K_1, K_2, \dots, K_n\}$ – приплив депозитних ресурсів на підставі даних за п'ять років до дати розрахунку;

$r_i = \frac{K_i - K_{i-1}}{K_{i-1}}$ – темп зростання припливу депозитів в i -тому місяці;

i – нормоване значення темпів зростання в i -тому місяці;

$\sigma\{\bar{r}_i\}$ – середньоквадратичне відхилення темпів зростання припливу депозитів за 5 років;

R – коефіцієнт обов'язкового резервування.

ІДР дозволяє визначити наявний у банка потенціал надходження нових депозитних ресурсів для покриття дефіциту ліквідності, що виникає як результат незбалансованості активів та зобов'язань.

Окрім планового залучення депозитів як резервів для покриття дефіциту ліквідності можуть використовуватися наступні інструменти:

- високоліквідні цінні папери (у разі залучення грошових коштів під заставу / продаж цінних паперів);
- невикористані ліміти міжбанківського кредитування (у разі залучення ліквідних коштів на ринку МБК).

У цьому випадку доцільно розраховувати індикатор критичного рівня ризику (ІДР*) – значення індикатора допустимого рівня ризику балансової ліквідності з урахуванням наявних резервів накопиченої та покупної ліквідності (формула 2.2):

$$ІДР^* = ІДР + A_{sec} + A_{mbk}, \quad (2.2)$$

A_{sec} – високоліквідні цінні папери в портфелі банку;

A_{mbk} – обсяг коштів, який здатний залучити банк упродовж місяця на міжбанківському ринку.

Розрахувавши розмір накопиченого негативного розриву ліквідності у відповідному часовому інтервалі, необхідно провести аналіз розривів за підходом, наведеним у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз розривів ліквідності на основі індикаторів допустимого ризику ліквідності [узагальнено автором]

Розмір накопиченого негативного розриву ліквідності з відповідним терміном	Висновки
Сума розриву ліквідності не перевищує ІДР	Рівень ризику балансової ліквідності є прийнятним (допустимим).
Сума розриву ліквідності перевищує ІДР, але менше ІДР*	Банк в змозі відповісти за своїми зобов'язаннями в повному обсязі, але рекомендується провести заходи по скороченню розривів ліквідності.
Сума розриву ліквідності перевищує ІДР*	Банк схильний до високого рівня ризику ліквідності, потрібні антикризові заходи.

ПАТ КБ «ПриватБанк» для згладжування розривів ліквідності має змогу використовувати стратегію покупної ліквідності за принципом мінімізації витрат при погашенні дефіциту ліквідності через залучення ресурсів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Зменшення дефіциту ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» через стратегію покупної ліквідності [узагальнено автором]

Джерела погашення дефіциту ліквідності	Методи зменшення дефіциту ліквідності	Підрозділ, якому доцільно доручити операції
Міжбанківські кредити	укладання нових кореспондентських угод; наявність необхідного обсягу коштів в якості застави; укладення нових договорів МБК; розширення списку контрагентів; збільшення обсягу і тривалості дії кредитних ліній;	Комітет з управління активами та пасивами
Рефінансування банку НБУ	попереднє укладення договору і додаткових угод; підтримка необхідної кількості цінних паперів, вільних від застави	Комітет з управління активами та пасивами; Управління цінних паперів
Забезпечення стійкості депозитних ресурсів	робота з клієнтами, що знаходяться на розрахунково-касовому обслуговуванні; розширення клієнтської бази;	Маркетинговий та PR-комітет. Комітет з питань продуктів та тарифів

ПАТ КБ «ПриватБанк» також необхідно провести мобілізацію активів. Для цього доцільно сформувавши комплекс заходів щодо поліпшення їх якості, в тому числі відновлення непрацюючих кредитів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Методи мобілізації активів [узагальнено автором]

Активи	Методи мобілізації активів	Відповідальний	Підрозділ, що відповідає за операції
Непрацюючі кредити	активні зусилля, спрямовані на отримання коштів за непрацюючими кредитами: добровільне врегулювання з позичальниками; продаж кредитів на вторинному ринку; звернення стягнення на заставне майно, його прогнозований продаж, проведення фінансових реструктуризацій, тощо	Перший заступник Голови Правління	Комітет з управління портфелем проблемних кредитів за ознакою пов'язаності з попередніми власниками та керівниками банку. Кредитний комітет
Міжбанківські і кредити	зміна графіку повернень кредитів, там де це можливо, з достроковим поверненням		Комітет з управління активами та пасивами
Цінні папери	продаж державних цінних паперів		Управління цінних паперів

Таким чином, запропонована система індикаторів для визначення рівня ризику ліквідності та заходи щодо врегулювання дисбалансів з використанням

покупної та накопиченої ліквідності, мобілізації активів повинні підвищити ефективність механізму забезпечення ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк».

ВИСНОВКИ

За результатами аналітичного дослідження ми визначили, що в поточний момент для банківської системи України наявний профіцит ліквідності.

При забезпеченні ліквідності банків слід зважати на наявні загрози зовнішнього походження, реалізація яких може призвести до виникнення кризи ліквідності: глобальні макроекономічні ризики; можливість розгортання кризових явищ в економіці України через вплив стану світової економіки та наслідків запровадження карантинних обмежень; високий рівень юридичного ризику через тиск на незалежність НБУ та можливий перегляд рішення щодо націоналізації КБ «ПриватБанк»; політичний та соціальний ризики.

Основними внутрішніми факторами, що потенційно можуть негативно вплинути на рівень ліквідності банків України, є: значна частка проблемної заборгованості; чутливість пасивів до зміни процентних ставок через високу частку короткострокових пасивів; дисбаланс активів і пасивів за строками в національній валюті; значна доларизація зобов'язань.

Результати аналізу ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» свідчать, що в поточний момент він має достатній рівень ліквідності, що підтверджується виконанням всіх нормативів, встановлених НБУ, зі значним перевищенням.

При цьому в контексті факторів впливу на ліквідність для нього притаманні ті ж самі загрози, що й для банківської системи в цілому. У зобов'язаннях банку на ліквідність негативно впливає переважання короткострокових джерел ресурсів, залучених переважно від фізичних осіб на поточні рахунки. В активах банку на ліквідність негативно впливає значна частка непрацюючих кредитів, що спричиняє загрози для вхідних грошових потоків. Загрозу для ліквідності також становлять значні дисбаланси між активами та пасивами у періоді до одного року.

Зазначені негативні фактори компенсуються достатнім обсягом сформованих буферів ліквідності у вигляді цінних паперів зі строком

погашення більше одного року та наявністю буферу покупної ліквідності через укладену рамкову угоду з НБУ.

За результатами дослідження запропоновані шляхи удосконалення методичного підходу до розрахунку рівня ризику ліквідності ПАТ КБ «ПриватБанк» на основі індикаторів для визначення рівня ризику ліквідності.

За результатами його застосування менеджментом ліквідності банку має бути розроблений комплекс заходів, що мають на меті згладжування дисбалансу активів та пасивів за строками за принципом мінімізації витрат при погашенні дефіциту ліквідності. Для цього банку запропоновані методи: зменшення дефіциту ліквідності на основі стратегії покупної ліквідності та мобілізації активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Косарева І.П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії*. № 29. 2018. С. 99-103
2. Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. *Тернопіль «Вектор»*. 2016. 290 с.
3. Литвинюк М., Демиденко В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. *«Економіка і суспільство»*. 2017. № 10. С. 631–636.
4. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 25.11.2016. С. 32–44.
5. Стельмах В., Міщенко В. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: Науково-методичні матеріали. Київ: НБУ. ЦНД. 2008. 286 с.
6. Фусман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 4. С. 57–68.
7. Путцева Т.В. Сутність ліквідності комерційних банків. *Вісник університету банківської справи*. 2019 № 2–3 (35–36) С. 73-79.
8. Сидорчук Я. Ю. Особливості підходів щодо визначення і оцінки платоспроможності та ліквідності банківських установ. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. №6. С.176-183.
9. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4650>
- 10.Голосарій банківської термінології. Ліквідність банківської системи. URL:

https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123429&cat_id=1232

16 (дата звернення: 14.03.2020)

11. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3-х т./ Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління»; за ред. Т. І. Єфименко. Т. 2. К. 2010. С. 283-286.
12. Саркисянц А. Анализ ликвидности и рейтингование банков. Бухгалтерия и бвнки. №3. 2011. С.12-27.
13. Словарь банковских терминов и экономических понятий. Москва: *Финансы и статистика*, 2004. 1168 с. URL: <https://www.banki.ru/wikibank>. (дата звернення: 16.03.2020)
14. Волошин І.В. Рішення дилеми «ліквідність – дохід» для банківських ресурсів з логнормальним розподілом. *Бізнес і банки*. 2002. № 41 (623).
15. Ликвидность банка. Недвижимость и ипотека. http://www.realtypress.ru/article/article_1028.html. – 20.02.2020.
16. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду. Дослідницькі матеріали. (лютого-25 лютого 2012 р.): 2 ч. – *Дніпропетровськ*. 2012. С. 45-46.
17. Опис даних та графік поширення. Загальна інформація. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Method_Liquidity_analysis.pdf
18. Пацюрко В. О. Механізм управління ліквідністю і прибутковістю комерційних банків : Дипломна робота ... магістр: 8. 050105. Тернопіль. 2013. 127 с.
19. Рябіченко Д. О. Розвиток системи управління ліквідністю банку з урахуванням інтересів та впливу стейкхолдерів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2015. 244 с.
20. Зверук Л. А., Руденко В. Ю. Система управління ліквідністю банківської установи. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2018. № 11. С. 394-401.
21. Катан Л. І., Марченко Ю. С. Управління ліквідністю комерційних банків. *Молодий вчений*. 2017. Вип. № 5 (45). С. 580-591. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/130.pdf> (дата звернення: 16.03.2020)

22. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей зі спеціальності «Банківська справа»
URL: <http://khibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/%D0%9B%BE.pdf>
(дата звернення: 17.04.2020)
23. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7.12.2000 № 2121-III [зі змін. та доп.]. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05> (дата звернення: 04.03.2019).
24. Криклій О.А., Рябіченко Д. О. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах. *Ефективна економіка*. 2012. Випуск № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1249> (дата звернення: 12.04.2020)
25. Лисьонкова Н.М., Єрмоленко О.А., Гармай І.Ю. Сутність та оцінка ліквідності банку *Приазовський економічний вісник*. Електронний науковий журнал. 2019. Випуск 5 (16). URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/52.pdf (дата звернення: 10.05.2020)
26. Щуревич О. І. Банківське регулювання та нагляд як основа стабільності банківської системи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.7. С. 309-315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlntu_2014_24.7_52 (дата звернення: 01.05.2020)
27. Базельський комітет з банківського нагляду. Третя угода (Third Basel Accord). URL: <http://www.bis.org> (дата звернення: 10.05.2020)
28. Постанова Правління Національного банку України № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 10.05.2020)
29. Еркес О., Гордієнко Т., Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/82.pdf (дата звернення: 06.05.2020)

- 30.Рішення Правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>. (дата звернення: 06.02.2019) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11> (дата звернення: 11.05.2020)
- 31.Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (дата звернення: 15.05.2020).
- 32.Статистика індикаторів фінансової стійкості. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575 (дата звернення: 16.05.2020).
- 33.Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2019 року. Національний банк України. 2019. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96887766> (дата звернення: 16.05.2020).
- 34.Значення економічних нормативів. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення 14.05.2020).
- 35.Річний звіт за 2016 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 36.Річний звіт за 2017 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 37.Річний звіт за 2019 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 38.Малахова О.Л., Рудан В. Я. Теоретичні засади банківської ліквідності та фактори , що її визначають. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*: науковий збірник. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського

національного університету імені Василя Стефаника. 2010. Вип. 6. Т. 1.
С. 217-223.

- 39.Бурлай Т. Методичні підходи до прогнозно-аналітичної оцінки банківської ліквідності на макрорівні. Банківська справа. 2003. №2. С. 22-33.
- 40.Лаврушин И. О.Банковские риски. учебное пособие / кол. авторов; под ред. М.: *КНОРУС*. 2007. 232с.
- 41.Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності : підручник. Київ : *КНЕУ*, 2005. 256 с.

Додаток А

Фактори впливу на ліквідність банку

Таблиця А.1 – Характеристика зовнішніх факторів впливу на ліквідність банків [складено автором на основі джерел: 38, 39, 40]

Фактор впливу на ЛБ	Характеристика
Загальний стан економіки держави	Характеризується показниками динаміки виробництва (реальний валовий випуск продукції, реальний валовий внутрішній продукт (ВВП), реальний обсяг промислового виробництва (як домінуючої галузі економіки), реальні обсяги чистого експорту (експорт за винятком імпорту) тощо), які в свою чергу характеризують зміни макроекономічної кон'юнктури, що впливають на рівень банківського кредитування і на рівень формування кредитних ресурсів
Стан міжнародних валютних та фінансових ринків	Характеризується зростанням або зниженням цін на фінансові ресурси, що відображається на можливості вітчизняних банків залучати необхідний обсяг ресурсів
Інформаційний	показує практика, вплив даного фактора на стан ліквідності банківської системи є досить суттєвим, адже інформаційна атака на будь-який з банків спрямована на підрив іміджу і ліквідності може створити “ефект доміно”, що позначиться на цілій банківській системі, і в свою чергу призведе до підриву довіри як населення до банків, так і банків один до одного. Не менш негативним в даному випадку є поширення через ЗМІ некомпетентних заяв і висловлювань представників влади і політичного бомонду на адресу комерційних та центрального банків, що підриває довіру до банківської системи (в т. ч. і центрального банку) не лише в середині країни, а й ззовні
Політичний	який полягає у негативній дії політичної невизначеності чи інших дисбалансів у функціонуванні владних інститутів на очікування економічних контрагентів, що позначається на динаміці заощаджень, а отже і на ресурсній базі комерційних банків. Тобто, політична невизначеність породжує в певній мірі панічні настрої населення (наслідки - дострокове зняття депозитів, а також зниження інтенсивності заощаджень населення). Нестабільності та ведення політики “популізму” підривається незалежність центрального банку, а відтак здійснюється неефективна і непрозора підтримка ліквідності банків, в гіршому випадку, дана підтримка взагалі відсутня

Таблиця А.2 – Характеристика внутрішніх факторів впливу на ліквідність банків [складено автором на основі джерел: 38, 39, 40]

Фактор впливу на ЛБ	Характеристика
До фінансових	
Розвиток міжбанківського ринку	Розвиток міжбанківського ринку характеризується формуванням і величиною відсоткової ставки, асортиментом надання послуг, таких як: міжбанківський кредит, облік векселів і одержання позичок у центрального банку, облік банківських акцептів, операції “РЕПО”. Крім цього, важливим є наявністю методик оцінки кредитоспроможності банків, наявністю відповідних технологічних і операційних системи. Високий розвиток міжбанківського ринку дозволяє ефективно управляти надлишком і дефіцитом ліквідності банків, оскільки банки в яких є надлишок ліквідних коштів можуть їх розмістити на міжбанківському ринку, а банки в яких є дефіцит ліквідних коштів можуть залучити додаткові кошти
Спрямованість ГКП, що проводиться в державі, тобто її експансіоністський чи рестрикційний характер	Експансіоністський характер грошово-кредитної політики, який супроводжується зниженням відсоткових ставок як за кредитами центрального банку, так і на міжбанківському ринку може призвести до нехтування рівнем ліквідності і ризиковості операцій на користь зростання прибутковості, що часто-густо призводить до проблем із наявністю ліквідних коштів. Щодо рестрикційного характеру грошово-кредитної політики, то міжбанківські кредити дорожчають, що зменшує можливості банків залучити додаткові кошти
Дотримання банками економічних нормативів та показників ліквідності	Задля ефективного підтримання ліквідності кожен банк, окрім 16 нормативів ліквідності встановлених центральним банком повинен дотримуватися внутрішньобанківських показників ліквідності, а також надавати достовірну звітність щодо дотримання нормативів ліквідності з метою своєчасного отримання кредитів рефінансування від центрального банку;
Доларизація економіки	Вплив доларизації економіки на стан банківської ліквідності проявляється через наявність значної частки кредитів і депозитів в іноземній валюті, що при девальвації національної валюти призводить до зростання частки проблемних кредитів і відтоку депозитів
Не фінансові	
організаційна побудова банківської системи	
ефективність законодавчого регулювання діяльності банків, а також системи показників і нормативів ліквідност	
рівень менеджменту центрального і комерційних банків.	

Фактори впливу на ліквідність банківських операцій

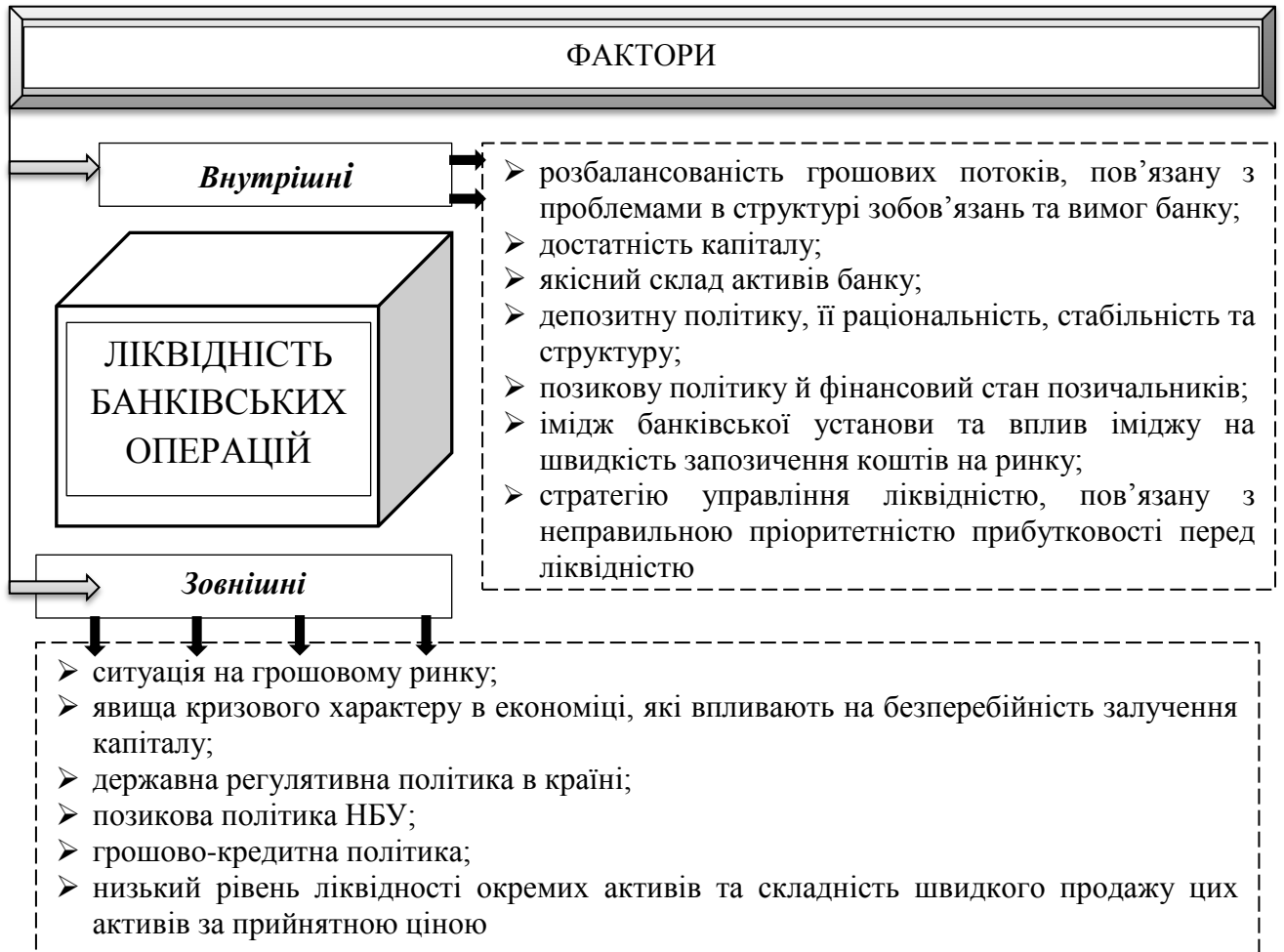

Рисунок А.1 – Фактори впливу на ліквідність банківських операцій

[складено автором на основі джерел: 25, 41]

Додаток Б

Теоретичний підходи трактування категорії «механізм управління»

Таблиця Г.1 – Підходи щодо трактування поняття «механізм управління»

Автори	Визначення поняття «механізм управління»
О. М. Ковалюк	Спосіб взаємодії об'єкта (сфери фінансів) і суб'єкта фінансової системи (сукупність фінансових органів)
І. Т. Балабанов	Система дії фінансових важелів, що виражається в організації, плануванні і стимулюванні використання фінансових ресурсів.
А. І. Бланк	Сукупність основних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень в галузі фінансової діяльності
О. Д. Василик	Сукупність форм і методів створення й використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різних державних структур, господарських суб'єктів і населення
С. І. Юрій	У широкому розумінні – комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. У вузькому розумінні – сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення

Додаток В

Функції управління ліквідністю банку як взаємодія методів управління

Рисунок В.1 – Функції управління ліквідністю банку як взаємодія методів управління

Додаток Г

Контрольна функція управління ліквідністю банку, та вимоги щодо її реалізації

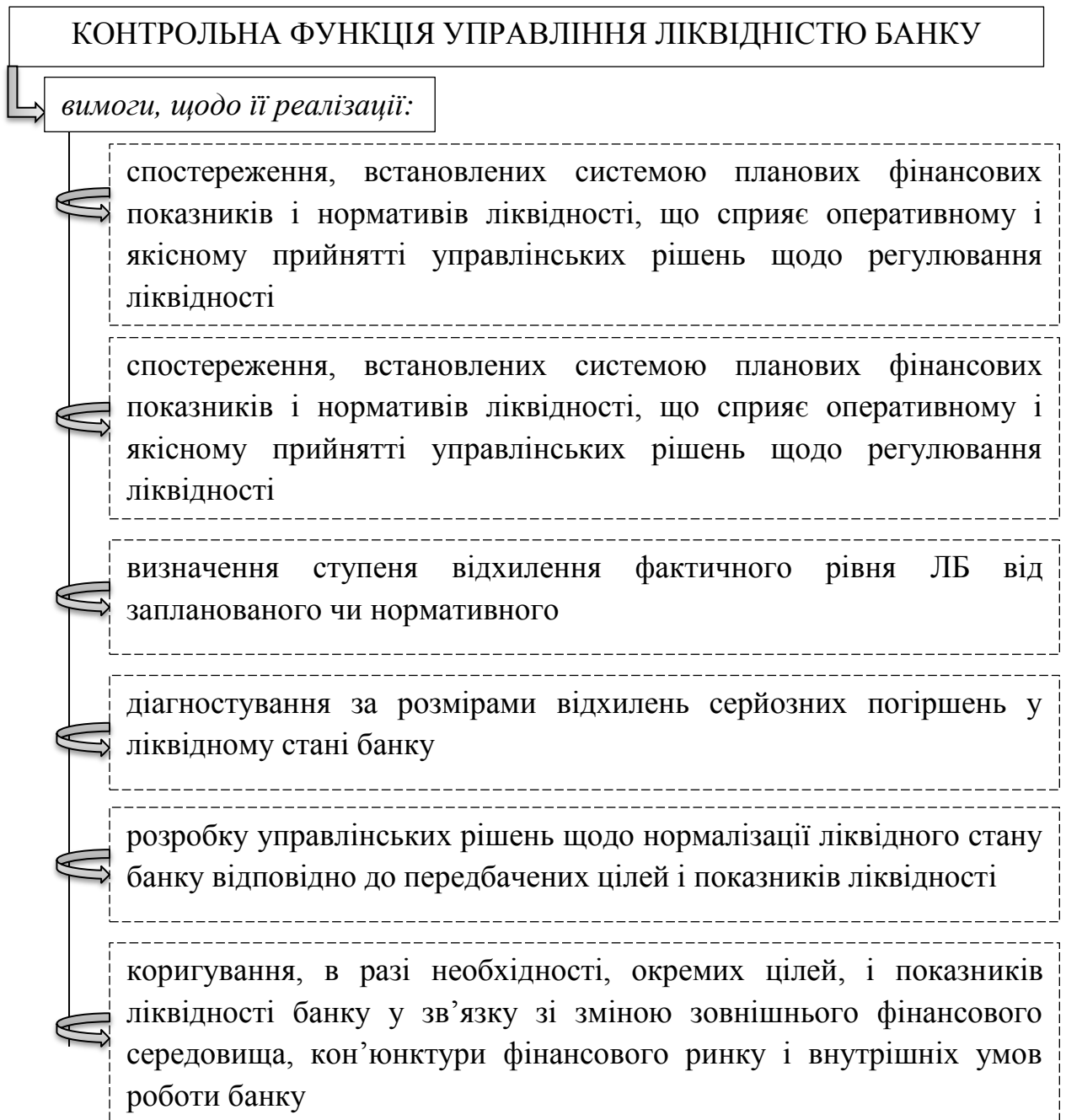

Рисунок Г.1 – Контрольна функція управління ліквідністю банку, та вимоги щодо її реалізації

Додаток Д

Структуризація високоякісних ліквідних активів в національній та іноземній валюті

Таблиця Д.1– Перелік високоякісних ліквідних активів в національній (ВЛА_{НВ}) та іноземній валюті (ВЛА_{ІВ}) [джерело складено автором на основі: [30]

ВЛА _{НВ}	(ВЛА _{НВ})
Банкноти та монети	Банкноти та монети
Кошти на кореспондентському рахунку в Національному банку	Облігації державної позики, що рефінансуються Національним банком:
Депозити в Національному банку	Депозити в Національному банку
Облігації державної позики, що рефінансуються Національним банком:	ОВДП* в ІВ (зі строком погашення до 30 днів)
ОВДП у НВ та ОВДП з індексованою вартістю (зі строком погашення до 30 днів)	ОЗДП** в ІВ (зі строком погашення більше 30 днів)
Боргові цінні папери, емітовані міжнародними банками розвитку	Боргові цінні папери, емітовані міжнародними банками розвитку
Депозитні сертифікати Національного банку	Боргові цінні папери державних органів країн
ОВДП у НВ, ІВ та ОВДП з індексованою вартістю (зі строком погашення більше 30 днів)	G-7*** з рейтингами провідних світових рейтингових агентств не нижче "AA-"/"Aa3"
* облігації внутрішньої державної позики; ** облігації зовнішньої державної позики; ***G-7 - міжнародний клуб урядів 7 високорозвинених країн світу (США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада).	

-
- 1 Косарева І.П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії*. № 29. 2018. С. 99-103
 - 2 Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. *Тернопіль «Вектор»*. 2016. 290 с.
 - 3 Литвинюк М., Демиденко В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. *«Економіка і суспільство»*. 2017. № 10. С. 631–636.
 - 4 Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 25.11.2016. С. 32–44.
 - 5 Стельмах В., Міщенко В. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: Науково-методичні матеріали. Київ: НБУ. ЦНД. 2008. 286 с.
 - 6 Фусман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 4. С. 57–68.
 - 7 Путцева Т.В. Сутність ліквідності комерційних банків. *Вісник університету банківської справи*. 2019 № 2–3 (35–36) С. 73-79.
 - 8 Сидорчук Я. Ю. Особливості підходів щодо визначення і оцінки платоспроможності та ліквідності банківських установ. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. №6. С.176-183.
 - 9 Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4650>
 - 10 Голосарій банківської термінології. Ліквідність банківської системи. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123429&cat_id=123216
(дата звернення: 14.03.2020)
 - 11 Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3-х т./ Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління»; за ред. Т. І. Єфименко. Т. 2. К. 2010. С. 283-286.

-
- 12 Саркисянц А. Анализ ликвидности и рейтингование банков. Бухгалтерия и бвнки. №3. 2011. С.12-27.
- 13 Словарь банковских терминов и экономических понятий. Москва: *Финансы и статистика*, 2004. 1168 с. URL: [https:// www.banki.ru/wikibank](https://www.banki.ru/wikibank). (дата звернення: 16.03.2020)
- 14 Волошин І.В. Рішення дилеми «ліквідність – дохід» для банківських ресурсів з логнормальним розподілом. *Бізнес і банки*. 2002. № 41 (623).
- 15 Ликвидность банка. Недвижимость и ипотека. http://www.realtypress.ru/article/article_1028.html. – 20.02.2020.
- 16 Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду. Дослідницькі матеріали.(лютого-25 лютого 2012 р.): 2 ч. – *Дніпропетровськ*. 2012. С. 45-46.
- 17 Опис даних та графік поширення. Загальна інформація. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Method_Liquidity_analysis.pdf
- 18 Пацюрко В. О. Механізм управління ліквідністю і прибутковістю комерційних банків : Дипломна робота ... магістр: 8. 050105. Тернопіль. 2013. 127 с.
- 19 Рябіченко Д. О. Розвиток системи управління ліквідністю банку з урахуванням інтересів та впливу стейкхолдерів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2015. 244 с.
- 20 Зверук Л. А., Руденко В. Ю. Система управління ліквідністю банківської установи. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2018. № 11. С. 394-401.
- 21 Катан Л. І., Марченко Ю. С. Управління ліквідністю комерційних банків. *Молодий вчений*. 2017. Вип. № 5 (45). С. 580-591. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/130.pdf> (дата звернення: 16.03.2020)
- 22 Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей зі спеціальності «Банківська справа» <http://khibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/%D0%9B%D1%83%D1%87%D0%BA%D0%BE.pdf>

-
- 23 Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7.12.2000 № 2121-III [зі змін. та доп.]. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05> (дата звернення: 04.03.2019).
- 24 Криклій О.А., Рябіченко Д. О. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах. *Ефективна економіка*. 2012. Випуск № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1249> (дата звернення: 12.04.2020)
- 25 Лисьонкова Н.М., Єрмоленко О.А., Гармай І.Ю. Сутність та оцінка ліквідності банку *Приазовський економічний вісник*. Електронний науковий журнал. 2019. Випуск 5 (16). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/52.pdf (дата звернення: 10.05.2020)
- 26 Щуревич О. І. Банківське регулювання та нагляд як основа стабільності банківської системи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.7. С. 309-315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24.7_52 (дата звернення: 01.05.2020)
- 27 Базельський комітет з банківського нагляду. Третя угода (Third Basel Accord). URL: <http://www.bis.org> (дата звернення: 10.05.2020)
- 28 Постанова Правління Національного банку України № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 10.05.2020)
- 29 Еркес О., Гордієнко Т., Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/82.pdf (дата звернення: 06.05.2020)
- 30 Рішення Правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891>. (дата звернення: 06.02.2019) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11> (дата звернення: 11.05.2020)

-
- 31 Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України
URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (дата звернення: 15.05.2020).
- 32 Статистика індикаторів фінансової стійкості. Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575 (дата звернення: 16.05.2020).
- 33 Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2019 року. Національний банк України. 2019. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96887766> (дата звернення: 16.05.2020).
- 34 Значення економічних нормативів. Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення 14.05.2020).
- 35 Річний звіт за 2016 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк».
URL: https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 36 Річний звіт за 2017 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк».
URL: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 37 Річний звіт за 2019 рік. ПАТ КБ «ПриватБанк».
URL: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
- 38 Малахова О.Л., Рудан В. Я. Теоретичні засади банківської ліквідності та фактори , що її визначають . Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2010. Вип. 6. Т. 1. С. 217-223.
- 39 Бурлай Т. Методичні підходи до прогнозно-аналітичної оцінки банківської ліквідності на макрорівні. Банківська справа. 2003. №2. С. 22-33.
- 40 Лаврушин И. О. Банковские риски. учебное пособие / кол. авторов; под ред. М.: КНОРУС. 2007. 232с.

41 Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 256 с.